

Maí 2024

Samfélag okkar allra

Framtíð og stefna Íslands í málefnum innflytjenda

Hvítbók í málefnum innflytjenda

Drög að stefnu til ársins 2038

Stjórnarráð Íslands

Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið

Útgefandi:

Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið

Samfélag okkar allra – framtíð og stefna Íslands í málefnum innflytjenda

Hvítbók í málefnum innflytjenda – drög að stefnu til ársins 2038

Maí 2024

frn@frn.is

www.frn.is

Umbrot og textavinnsla:

Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið

©2024 Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið

ISBN 978-9935-513-30-4

Efnisyfirlit

Hvítbók – drög að stefnu	5
1. Inngangur	6
2. Samfélag okkar allra - framtíð og stefna Íslands í málefnum innflytjenda	10
2.1 Framtíðarsýn	10
2.2 Meginmarkmið	12
2.2.1 Framtíðarsýn, meginmarkmið og Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna um sjálfbæra þróun	13
2.2.2 Meginmarkmið 1 – Þátttaka, jafnrétti og fjölbreytileiki	14
2.2.3 Meginmarkmið 2 – Upplýsingar, aðgengi og þjónusta	26
2.2.4 Meginmarkmið 3 – Samskipti og tungumál	40
3. Viðaukar	50
3.1 Heildaryfirlit og áhrif markmiða	50
3.2 Niðurstöður samráðs	51
3.3 Hugtakaskýringar	51

Töfluskrá

Tafla 1 - Þrjú meginmarkmið stefnu í málefnum innflytjenda.....	12
Tafla 2 - Markmið undir meginmarkmiði 1.....	16
Tafla 3 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.1	17
Tafla 4 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.2.....	19
Tafla 5 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.3.....	22
Tafla 6 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.4.....	23
Tafla 7 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.5	24
Tafla 8 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.6.....	25

Tafla 9 - Markmið undir meginmarkmiði 2	27
Tafla 10 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.1.....	29
Tafla 11 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.2.....	30
Tafla 12 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.3.....	32
Tafla 13 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.4	35
Tafla 14 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.5	36
Tafla 15 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.6	38
Tafla 16 - Markmið undir meginmarkmiði 3	41
Tafla 17 - Mælikvarðar fyrir markmið 3.1.....	42
Tafla 18 - Mælikvarðar fyrir markmið 3.2	44
Tafla 19 - Mælikvarðar fyrir markmið 3.3	46
Tafla 20 - Mælikvarðar fyrir markmið 3.4.....	47
Tafla 21 - Mælikvarðar fyrir markmið 3.5.....	48
Tafla 22 – Heildaryfirlit markmiða í stefnu í málefnum innflytjenda.....	50

Hvítbók – drög að stefnu

Hvítbók (drög að stefnu) felur í sér umfjöllun og ákvörðun um framtíðarsýn, markmið og árangur af starfsemi yfir tiltekið tímabil, ávinning á tilteknu sviði eða sjónarmið og gildi sem byggt skal á. Stefna nær yfir tiltekið tímabil og er ætlað að stuðla að heildstæðri áætlanagerð, fyrirsjáanleika við töku ákvarðana um aðgerðir, árangursmati og markvissu eftirliti. Hvítbók í málefnum innflytjenda er lögð fram til 15 ára eða til 2038.

Innan stjórnsýslunnar vísar hugtakið stefna einkum til þeirra pólitísku áherslna og umbóta, sem stjórnvöld hyggjast framkvæma og greint er frá í stefnu fyrir einstök málefna svið og málaflökka. Framkvæmd stefnu kemur fram í aðgerðaáætlunum, ákvörðunum og athöfnum stjórnvalda, reglugerðum og lögum.

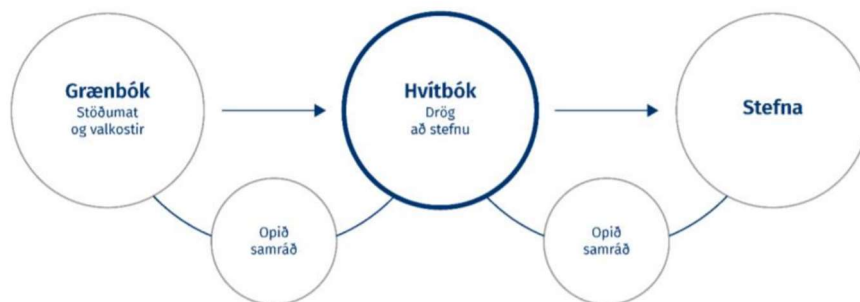
Hvítbók er umræðuskjal sem lagt er fram í opnu samráði í samráðsgátt stjórnvalda og er ætlað að hvetja til umræðu um möguleg áhrif tilvonandi stefnu á íslenskt samfélag til skemmri eða lengri tíma.

Undanfari hvítbókar er stöðumat ([grænbók](#)) sem felur m.a. í sér greiningu á lykilviðfangsefnum og eftir atvikum valkostum sem unnin eru í samráði við hagsmunaaðila. Í stöðumatinu var hagsmunaaðilum og almenningi gefinn kostur á að taka þátt og leggja fram sjónarmið um áherslur, mögulegar lausnir eða leiðir að árangri. Á þeim grunni útfæra stjórnvöld þingsályktunartillögu um stefnu.

Í stefnu er sett fram framtíðarsýn stjórnvalda, meginmarkmið og markmið ásamt fyrsta mati á áhrifum þeirra.

Hvítbók er hluti af stefnumótunarferli stjórnvalda

Hvítbók (drög að stefnu) er birt í opnu samráðsferli í samráðsgátt stjórnvalda og að því loknu er farið yfir helstu sjónarmið sem fram koma áður en hin endanlega stefna er útfærð með þingsályktunartillögu um stefnu til fimmtán ára ásamt aðgerðaáætlun í samræmi við ákvæði laga um málefni innflytjenda nr. 116/2012.

1. Inngangur

Í sáttmála um ríkisstjórnarsamstarf Framsóknarflokks, Sjálfstæðisflokks og Vinstrihreyfingarinnar – græns framboðs kemur fram að móta skuli skýra og heildstæða stefnu í málefnum útlendinga sem miðar að því að fólk sem sest hér að hafi tækifæri til aðlögunar og virkrar þátttöku í samfélaginu og á vinnumarkaði. Þar að auki samþykkti Alþingi með þingsályktun 29/152 um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda fyrir árin 2022-2025 að mótuð yrði stefna í málefnum innflytjenda, flóttafólks¹ og fjölmenningar² líkt og það er orðað í fyrstu aðgerð áætlunarinnar.

Tillaga að stofnun stýrihóps um stefnumótun í málefnum innflytjenda- og flóttafólks var kynnt ráðherranefnd um málefni innflytjenda og flóttafólks þann 23. ágúst 2022 og samþykkt í ríkisstjórn þremur dögum síðar. Í kjölfarið óskaði félags- og vinnumarkaðsráðherra eftir tilnefningum í stýrihópinn.

Stýrihópur um gerð stefnunnar var endanlega skipaður um miðjan janúar 2023 og tók til starfa síðar í þeim sama mánuði. Þar áttu sæti fulltrúar fimm ráðuneyta, auk fulltrúa félags- og vinnumarkaðsráðuneytis komu þeir frá forsætisráðuneyti, fjármálaráðuneyti, dómsmálaráðuneyti og mennta- og barnamálaráðuneyti. Að auki sátu þar fulltrúar Alþýðusambands Íslands (ASÍ), stéttarfélaganna BHM, BSRB og Kennarasambands Íslands (KÍ), fulltrúar frá Samtökum kvenna af erlendum uppruna á Íslandi, hugvísindasviði Háskóla Íslands, innflytjendaráði³, Rauða krossinum á Íslandi (RKÍ), Samtökum atvinnulífsins og tveir fulltrúar frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Þá sat fulltrúi Vinnuáætlunar fundi stýrihóps er vörðuðu gerð hvítbókar.

Við vinnu að stefnu í málefnum innflytjenda hefur megináhersla verið lögð á að hafa víðtækt samráð við ólíka haghafa og tryggja að sem flestar og fjölbreyttastar raddir heyrist. Við gerð grænbókar var rætt við innflytjendur⁴ í tveimur rýnihópum og fjölda sérfræðinga á ýmsum málefnaviðum. Við gerð hvítbókar var rætt við

¹ **Flóttafólk** er sá sem er utan heimalands síns eða ríkisfangslaus einstaklingur sem er utan þess lands þar sem hann hafði reglulegt aðsetur vegna ástæðuríks ótta um að verða ofsóttur vegna kynþáttar, trúarbragða, þjóðernis, aðildar að tilteknum þjóðfélagshópi eða vegna stjórnálaskoðana og getur ekki eða vill ekki vegna slíks ótta færa sér í nyt vernd þess lands. Í stefnu þessari er flóttafólk þeir einstaklingar sem fengið hafa viðurkenningu íslenska ríkisins á stöðu sinni sem flóttafólk.

² **Fjölmenning** (e. *multiculturalism*) vísar til þess að samfélag er byggt upp af ólíkri menningu sem þrífst í samvist hver við aðra. Fjölmenning er oftast notað í samsetningum svo sem fjölmenningsamfélag eða fjölmennings-skólastarf. Fjölmenning þýðir að hver og einn á rétt til að viðhalda eigin menningu og einnig að hægt er að tilheyra fleiri en einni menningu. Hugtakið vísar til félagslegrar samheldni ólíkra menningarhópa.

³ Sjá nánar um hlutverk innflytjendaráðs í 5. gr. laga um málefni innflytjenda nr. [116/2012](#)

⁴ **Innflytjandi** er sá sem fæddur er erlendis og á foreldra og afa og ömmur sem öll eru fædd erlendis. Innflytjandi getur verið jafnt erlendur og/eða íslenskur ríkisborgari.

hundruð manns á opnum fundum um allt land. Í ferlinu í heild hefur því verið rætt beint við vel yfir 550 einstaklinga.

Við gerð grænbókar kom stýrihópurinn saman á 8 fundum og 32 fundir voru haldnir í þematengdum vinnuhópum. Við gerð hvítbókar hefur stýrihópurinn komið saman á 13 fundum og unnið að gerð stefnudragna. Þá hefur einnig farið fram víðtækt samtál við almenning um stefnuna og hagnýt atriði. Markmið þess samtals var að fá fram raddir innflytjenda sjálfra og tryggja að lykilviðfangsefni sem greind voru í grænbók og liggja til grundvallar stefnuþrógunum endurspegluðu raunverulegar þarfir innflytjenda að mati jafnt innflytjenda sjálfra sem samfélagsins í heild. Haldnir voru 12 fundir víða um land, 7 opnir fundir á Akureyri, Borgarnesi, Egilsstöðum, Ísafirði, Reykjanesbæ, Reykjavík og Selfossi, og 5 lokaðir rýnihópsfundir með flóttafólki á Akureyri, Bifröst, Reykjanesbæ, Reykjavík og Selfossi. Alls tóku 489 manns þátt í opna samtalinu. Niðurstöður þess samtals voru greindar sérstaklega til að tryggja að áherslur sem fram komu endurspeglit í þessari hvítbók, þ.e. drögum að stefnu.

Samhliða gerð stöðumat og draga að stefnu um málefni innflytjenda hefur Efnahags- og framfarastofnunin (OECD) unnið að ítargreiningu á stöðu innflytjenda á Íslandi. Í samvinnu við stofnunina var gerður samanburður á forniðurstöðum greiningar OECD og stefnuþrógunum til að tryggja að samhljómur væri milli þeirra áskorana sem greindar hafa verið og þeirra markmiða sem stefnunni er ætlað að ná fram.

Stefna í málefnum innflytjenda tengist inn í fjölda málaflokka þar sem málefni innflytjenda koma inn á alla þætti samfélagsins. Með beinum hætti tengist stefnan [menntastefnu fyrir árin 2020-2030](#), [byggðaáætlun fyrir árin 2022-2036](#), [þingsályktun um stefnumótandi áætlun í málefnum sveitarfélaga fyrir árin 2024–2038 og aðgerðaáætlun fyrir árin 2024–2028](#), fyrirhugaðri [borgarstefnu](#) og fyrirhugaðri [aðgerðaáætlun í málefnum íslenskrar tungu 2023-2026](#). Þá má ætla að stefnan hafi áhrif á framtíðarstefnumótun á þann hátt að hugað verði að inngildandi samfélagsgerð⁵ og þar með talið innviðum og þjónustu.

Í drögum að stefnu um málefni innflytjenda er sett fram framtíðarsýn, unnin voru þrjú meginmarkmið og sautján mælanleg markmið sem ætlað er að endurspeгла þær lykiláskoranir sem fram komu í [grænbók](#).

⁵ Inngildandi samfélag (e. *inclusive society*) vísar til ákveðinnar samfélagsgerðar þar sem ávallt er gert ráð fyrir fjölbreytileika fólks. Samfélagið byggir á möguleika allra til virkrar þátttöku og meðvitað eru teknar ákvarðanir sem tryggja tækifæri og möguleika ólíkra hópa til virkrar þátttöku í samfélaginu. Inngildandi samfélag byggir ekki einvörðungu á möguleikum til þátttöku heldur tryggir jafnframt að ólíkir hópar fólks eigi þess kost að koma að ákvarðanatöku í samfélaginu.

Grunnhugtök

Þegar fjallað er um málefni innflytjenda og flóttafólks eru nokkur grunnhugtök sem nauðsynlegt er að skilgreina svo stefnan og því sem henni er ætlað að ná fram sé skýr og ljóst sé hvað átt er við hverju sinni. Bæði er hér um að ræða málaflokk sem er í stöðugri þróun en einnig á málaflokkurinn sér stutta sögu innan íslensks fræðasamfélags sem viðfangsefni og tungutak og hugtakaskilningur því í stöðugri mótun. Því má finna í kafla 3.3 skýringar á hugtökum sem liggja til grundvallar umfjöllun og mælikvörðum hvítbókar auk þess sem hugtakaskýringar eru í neðanmálgreinum.

Lykilviðfangsefni

Með hliðsjón af stöðumati grænbókar, sem lögð var inn til samráðs í samráðsgátt stjórnvalda frá 10. nóvember til 8. desember 2023, voru sett fram eftirfarandi lykilviðfangsefni stefnumótunar í málefnum innflytjenda til næstu ára:

1. Tryggja góða og skilvirka upplýsingaþjónustu til innflytjenda og flóttafólks um réttindi sín og skyldur hér á landi.
2. Efla kennslu í íslensku sem öðru máli, tryggja aðgengi að fjölbreyttu námi fyrir ólíkan aldur og jafnt aðgengi um allt land.
3. Mannaflapörf á íslenskum vinnumarkaði sé skilgreind og fyrirsjáanleg og laði þannig til sín hæft starfsfólk jafnt innan sem utan EES.
4. Einfalda og efla mat á fyrra námi og starfsreynslu þeirra sem hafa menntun frá erlendum skólum með það að markmiði að fólk fái störf við hæfi og menntun og reynsla þeirra sem hingað flytjast nýtist samfélaginu til heilla.
5. Stefna að inngildandi samfélagi þar sem ávallt er gert ráð fyrir að innflytjendur séu þátttakendur á öllum sviðum samfélagsins.
6. Tryggja aðkomu innflytjenda að ákvarðanatöku um sín eigin málefni.
7. Draga úr fátækt á meðal innflytjenda.
8. Efla lýðræðisþátttöku, standa vörð um mannréttindi og jafnrétti innflytjenda.
9. Efla rannsóknir á sviði innflytjendamála og málefna flóttafólks og bæta skráningu og söfnun gagna svo hægt sé, til lengri tíma, að auka gæði þjónustu sem byggir á þekkingargrunni og mælanlegum markmiðum.
10. Tryggja stuðning við flóttafólk svo það nái hér rótfestu og geti byggt upp líf sitt. Áhersla sé lögð á stuðning við viðkvæmustu hópana.

Grænbók var kynnt í samráðsgátt stjórnvalda og var opin til umsagnar frá 10. nóvember til 8. desember 2023 eða í fjórar vikur. Grænbókin var birt á þremur tungumálum, íslensku, ensku og pólsku til að tryggja að sem flestir hefðu tækifæri til að kynna sér efni hennar. Alls bárust 20 umsagnir, 17 innan umsagnartíma og 3 að umsagnartíma liðnum. Almennt fögnuðu umsagnaraðilar útkomu grænbókar og að unnið væri að mótun stefnu um málefni innflytjenda. Bent var á mikilvægi þess að hafa stefnu svo að aðgerðir í málaflokknum yrðu markvissari. Ábendingar umsagnaraðila voru gagnlegar og hafa nýst vel við gerð draga að stefnu þeirri sem hér birtist.

Sú mynd sem dregin hefur verið upp í grænbók af stöðu í málefnum innflytjenda og flóttafólks gefur því raunsæja mynd af stöðu mála, þó hún sé ekki tæmandi á öllum sviðum, og myndar viðmið um hvort markmið stefnunnar nái fram að ganga.

Íslenskt samfélag stendur frammi fyrir hröðum lýðfræðilegum breytingum þar sem hlutfall innflytjenda af heildaríbúafjölda vex hraðar en í nokkru öðru ríki innan OECD. Það hefur í för með sér ýmsar áskoranir á ólíkum sviðum og er stefnumótun því lykill að því að samhæfa aðgerðir í ólíkum málaflokkum og þar með tryggja sem bestan stuðning jafnt við innflytjendur sjálfa sem og þá innviði sem þarf til að efla inngildandi samfélag. Stefnu í málefnum innflytjenda er ætlað að tryggja að markvisst sé tekið tillit til þarfa innflytjenda til jafns við aðra, fólk búi við jöfn tækifæri, mannauður sé virkjaður og ljóst sé hvaða kröfur gerðar séu til fólks og samfélagsins í heild.

2. Samfélag okkar allra - framtíð og stefna Íslands í málefnum innflytjenda

Yfirskrift þeirrar stefnu sem hér er lögð fram er: Samfélag okkar allra – Framtíð og stefna Íslands í málefnum innflytjenda. Hún byggir á framtíðarsýn sem er lýsing á þeim árangri og ávinningi sem henni er ætlað að ná. Framtíðarsýnin kjarnast um að skapa samfélag þar sem öll, óðháð uppruna, njóta jafnra tækifæra. Tilgangur framtíðarsýnar er að styrkja grundvöll ákvarðana um markmið og hlutverk í starfsemi til skemmri og lengri tíma. Stefnunni er ætlað að ná til áraanna 2024-2038 og að samhliða framlagningu þingsályktunar um stefnu sé lögð fram þingsályktun um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda sem ætlað er að ná fram markmiðum stefnunnar. Framkvæmdaáætlunin er lögð fram í samræmi við ákvæði laga um málefni innflytjenda nr. 116/2012. Stefnan er sú fyrsta sem íslenska ríkið mótar sér um málefni innflytjenda og því tímamót á málefna sviðinu.

2.1 Framtíðarsýn

Saga málefna innflytjenda á Íslandi er ekki löng. Þó svo að hér á landi hafi ávallt búið innflytjendur var lengst af um mjög fámennan hóp að ræða. Fjöldi innflytjenda tók að vaxa um og eftir síðustu aldamót og hefur innflytjendum fjölgað jafnt og þétt hér á landi, einkum síðustu árin (líkt og fjallað er um í kafla 1.2 í [grænbók](#)) og eru nú tæplega fimmtungur þjóðarinnar. Í ört vaxandi samfélagi þar sem fólksfjölgun er einkum rakin til fjölgunar innflytjenda er því brýnt að stjórnvöld móti sér framtíðarsýn. Þar sem hér er um að ræða fyrstu stefnu stjórnvalda er slík framtíðarsýn í málaflokknum jafnframt sett fram í fyrsta sinn. Framtíðarsýnin er þó ekki úr lausu lofti gripin heldur byggir á skýrum gildum um lýðræði, jafnrétti og mannréttindi, fyrirliggjandi stöðumati og á samtali við yfir 500 manns sem komið hafa að mótun stefnunnar á mismunandi stigum.

Framtíðarsýninni er ætlað að vera leiðarljós til framtíðar og styrkja grundvöll ákvarðana um þau málefni er snerta líf innflytjenda hér á landi.

Framtíðarsýn

Ísland er fjölmeningarsamfélag sem er inngildandi og stuðlar að jöfnum tækifærum fólks til virkrar þátttöku í samfélaginu og á vinnumarkaði

Á Íslandi tilheyra innflytjendur samfélagi þar sem virðing ríkir fyrir fjölbreytileika og þar eru til staðar opinberir innviðir sem markvisst styðja við inngildinguna og þátttöku allra í samfélaginu.

Á Íslandi er innflytjendum sköpuð fjölbreytt tækifæri og hvatning til að læra og tileinka sér íslensku sem tungumál þar sem aðgengi að hagnýtu íslenskunámi er gott og sveigjanleiki ríkir við námið.

Stefna Íslands í málefnum innflytjenda styður við grunngildi íslensks samfélags sem byggja á lýðræði, jafnrétti og virðingu fyrir almennum mannréttindum.

Breytt samsetning íbúa landsins kallar á að mótuð sé skýr framtíðarsýn og unnið sé með markvissum hætti að því að styrkja jafnrétti og stuðla að jöfnum tækifærum allra íbúa. Án skýrrar framtíðarsýnar er hættu á að ákvarðanir verði tilviljanakenndar og fremur viðbragð við áskorunum en að þær séu teknar til að stefna að ákveðinni samfélagsgerð og jöfnum tækifærum íbúa. Framtíðarsýn í málefnum innflytjenda tekur á einum stærstu lýðfræði- og samfélagsbreytingum sem þjóðin hefur staðið frammi fyrir. Með framtíðarsýninni er jafnframt mörkuð sú tímamótasýn, í anda þess sem tíðkast á hinum Norðurlöndunum, að efla íslenskuna sem samskiptamál sem innflytjendum er gert mögulegt að læra og njóti til þess stuðnings samfélagsins. Í framtíðarsýninni fellst jafnframt möguleikinn til að dafna í fjölbreytni án þess að eitt útiloki annað um leið og fjölbreytnin leggur sameiginlegan grunn að einni samfélagsheild.

Ef ekki kæmi til framtíðarsýn með skýrum markmiðum og aðgerðum er hætt við að á Íslandi myndist aukin gjá milli innlendra annars vegar og innflytjenda hins vegar. Í grænbók og þeim lykilverðfangsefnum sem þar voru greind má sjá að ójöfnuður er nokkur milli innlendra og innflytjenda og verður ekki skýrður einvörðungu með þeim áskorunum sem fylgja því að flytjast búferlum á milli landa. Þetta sést glögglega jafnt í innlendum gögnum sem og gögnum Efnahags- og framfarastofnunarinnar (OECD) þar sem bera má Ísland saman við ýmis önnur

ríki þegar kemur að stöðu innflytjenda. Án stefnu og aðgerða er hætt á að í stað einnar samfélagsheildar verði aukin stéttaskipting á Íslandi og tvö aðskilin samfélög myndist sem ekki njóti sömu tækifæra til að skapa sér framtíð og lifa sjálfstæðu lífi, byggðu á virðingu fyrir mannréttindum.

2.2 Meginmarkmið

Til að tengja framtíðarsýnina skilgreindum markmiðum eru hér sett fram svokölluð meginmarkmið. Þau lýsa skilgreindum árangri sem ætlað er að ná, eru hugsuð til langs tíma og eru huglæg, það er að segja ekki sett fram með mælikvörðum. Undir hverju meginmarkmiði eru svo sett fram markmið sem eru mælanleg og fjallað er um í kjölfar hvers meginmarkmiðs.

Við vinnslu meginmarkmiða var unnið út frá ólíkum stefnum eða þemum sem ætlað var að ná að kjarna lykilviðfangsefni sem greind voru í grænbók og lýst hefur verið hér að framan í kafla 1. Meginmarkmiðin eru þrjú talsins og má sjá í töflunni hér að neðan. Þemu meginmarkmiða eru **þátttaka og fjölbreytileiki** fyrir meginmarkmið 1, **upplýsingar, aðgengi og þjónusta** fyrir meginmarkmið 2 og **samskipti og tungumál** fyrir meginmarkmið 3.

Tafla 1 - Þrjú meginmarkmið stefnu í málefnum innflytjenda

1	Innflytjendur tilheyri og séu virkir þátttakendur í inngildandi samfélagi sem byggir á fjölbreytileika og jöfnum tækifærum
2	Samfélagið tryggi að innviðir mæti þörfum ólíkra samfélagshópa, þar með talið ólíkum hópum innflytjenda og miðli upplýsingum á aðgengilegan hátt
3	Íslenskunám barna og fullorðinna byggi á fjölbreyttum leiðum, sé hvetjandi, faglegt, hagnýtt og aðgengilegt þannig að það mæti þörfum innflytjenda og samfélagsins til samskipta jafnt í samfélaginu, í námi og á vinnumarkaði

Við gerð meginmarkmiða var horft til lykilviðfangsefna grænbókar enda er ákveðin áskorun að afmarka slík meginmarkmið þar sem líf innflytjenda, rétt eins og annarra íbúa hér á landi, snertir öll svið mannlífsins. Meginmarkmiði 1 um þátttöku og fjölbreytileika er ætlað að ná til lykilviðmiða 5, 6, 7, 8 og 10. Í meginmarkmiði 2 um upplýsingar, aðgengi og þjónustu er fengist við áskoranir lykilviðfangsefna 1, 3, 4 og 9 á meðan að meginmarkmiði 3 er ætlað að ná utan um lykilviðfangsefni 2. Síðastnefnda meginmarkmiðið tók nokkrum breytingum

við útfærslu þess og því er áherslan á samskipti og tungumál til að undirstrika mikilvægi inngildandi samfélags þar sem samfélagið veitir innflytjendum hvatningu og tækifæri til að læra tungumálið. Nám og færni í íslensku snýr ekki síður að samskiptum en að hefðbundnu tungumálanámi og leggur ólíkan grunn fyrir fólk á ólíkum æviskeiðum. Öll voru meginmarkmiðin mótuð í nánu samstarfi og rýni stýrihóps við gerð stefnunnar.

2.2.1 Framtíðarsýn, meginmarkmið og Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna um sjálfbæra þróun

Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna um sjálfbæra þróun voru samþykkt af fulltrúum allra aðildarríkja Sameinuðu þjóðanna í september árið 2015. Markmiðin taka bæði til innanlandsmála og alþjóðasamstarfs. Því er hér sett fram samantekt á tengslum stefnu um málefni innflytjenda og Heimsmarkmiðanna. Aðalsmerki heimsmarkmiðanna er að þau eru algild og markmið í málefnum innflytjenda hér á landi tengjast því vinnu við innleiðingu þeirra. Heimsmarkmiðin ná til fjölda málaflokka enda eru þau samþætt og órjúfanleg og mynda jafnvægi milli þriggja stoða sjálfbærrar þróunar; hinnar efnahagslegu, félagslegu og umhverfislegu. Stefna í málefnum innflytjenda snertir eftirfarandi heimsmarkmið:

Í stefnunni er sett fram markmið um að vinna gegn fátækt meðal innflytjenda, tryggja jöfnuð þegar kemur að menntun og efla til muna aðgengi og fjölbreytni þegar kemur að námi í íslensku sem öðru tungumáli. Sérstaklega sé horft til viðkvæmra hópa sem eiga á hættu að búa við margþætta mismunun. Atvinnuþátttaka kvenna er mæld sérstaklega með það að markmiði að jafna stöðu innlendra og innflytjenda kvenna. Markmið um mat á menntun og áherslu á að fólk fái störf við hæfi falla undir heimsmarkmið um góða atvinnu og hagvöxt. Markmið og mælikvarðar er snúa að húsnæðismálum falla undir undirmarkmið við Heimsmarkmið ellefu. Heildarstefnan með framtíðarsýn, meginmarkmiðum og markmiðum snýr öll að því að auka jöfnuð á milli innflytjenda og innlendra.

2.2.2 Meginmarkmið 1 – Þátttaka, jafnrétti og fjölbreytileiki

1 Innflytjendur tilheyri og séu virkir þátttakendur í inngildandi samfélagi sem byggir á fjölbreytileika og jöfnum tækifærum

Útskýring á meginmarkmiði

- Á Íslandi tilheyra innflytjendur samfélagi sem byggir á inngildingu⁶ og fjölmenningu
- Jöfnuður, jafnrétti og almenn mannréttindi eru burðarsteinn inngildandi samfélags þar sem fjölbreytileikinn er viðurkenndur og gert er ráð fyrir honum þegar tryggja skal virka þátttöku allra hópa í samfélaginu.
- Borin er virðing fyrir fjölbreytileika samfélagsins enda er hann drifkraftur framfara í þróun nútímasamfélaga.
- Inngildandi samfélag vinnur gegn ójöfnuði og fátækt.
- Inngilding er þáttökuhvetjandi afl þar sem innflytjendum eru sköpuð jöfn tækifæri á við aðra og þau hvött til virkrar þátttöku við mótun samfélagsins. Hið opinbera er leiðandi á því sviði með stefnu sinni og lagasetningu.

⁶ **Inngilding** (e. *inclusion*) er tiltölulega nýtt hugtak í íslensku og þýðir að gert er ráð fyrir fjölbreytileika fólks í öllum aðstæðum. Inngilding vísar til þess að ábyrgð á því að gert sé ráð fyrir fjölbreytileika liggur ekki hjá einum aðila heldur mörgum; hjá samfélaginu í heild sem og einstaklingum innan þess. Inngilding vísar því til samskipta og kerfa sem byggja á samábyrgð. Þannig er inngilding ólíkt hugtökum á borð við aðlögun (e. *integration*) sem vísar til einstefnu í ábyrgð þar sem sá sem er í minnihluta ber ábyrgð á að aðlagast aðstæðum meirihlutans. Orðið er oftast notað í samhengi með öðrum orðum líkt og inngildandi samfélag eða inngildandi heilbrigðisþjónusta, svo eitthvað sé nefnt.

Meginmarkmið 1 byggir á þátttöku og fjölbreytileika sem myndar grunnstoð fyrir inngildandi samfélagi. Áhersla er lögð á að ábyrgðin á inngildandi samfélagi liggi ekki aðeins hjá innflytjendum heldur samfélaginu í heild. Tenging þess við framtíðarsýnina er því augljós enda er megináherslan þar á inngildandi samfélag og þátttöku allra í samfélaginu þar sem innviðir og samfélagsgerð stuðla að jöfnum tækifærum, óháð uppruna.

Inngilding snýst um að tilheyra og að sköpuð sé ein samfélagsheild þar sem fólk af ýmsum uppruna myndar eina heild. Til að svo megi verða þarf að gæta þess við ákvarðanatöku að einstaka hópar í samfélaginu séu ekki útilokaðir frá þátttöku heldur sé hið gagnstæða haft að leiðarljósi. Unnið verði að því að skapa jöfn tækifæri og markvisst sé ýtt undir þátttöku þeirra sem eru að ná rötfestu í nýju samfélagi.

Ef litið er til lykilviðfangsefnanna, má sjá að eins og staðan er í dag er þátttaka í samfélaginu ekki jöfn á milli innlendra og innflytjenda og ljóst að það hallar á síðarnefnda hópinn. Sést það í umfjöllun [grænbókar](#) m.a. þegar kemur að fátækt á meðal innflytjenda, skiptingu tekna í launatiund, hlutfalli innflytjenda sem vinna störf sem ekki eru við hæfi menntunar þeirra og kosningaþátttöku innflytjenda. Hvort samfélag er inngildandi er að hluta huglægt mat sem byggir á upplifun fólks um hvort það tilheyri samfélagi og njóti tækifæra til jafns á við aðra. Þó er margt áþreifanlegt sem hefur þar bein áhrif og ljóst er að vinna þarf markvisst við að ryðja úr vegi hindrunum sem blasa við innflytjendum hér á landi svo þeir búi við jöfn tækifæri á við þá sem eru innlendir. Hluti þeirra áskorana eru áþekkar áskorunum annarra landa en aðrar eru sértækari í íslensku samhengi. Smæð samfélagsins skapar tækifæri til að ná fram örum breytingum en ýtir einnig undir mikilvægi þess að við nýtum reynslu annarra þjóða, lærum af mistökum þeirra og finnum leiðir til að staðfæra þær aðgerðir sem reynst hafa vel annars staðar til að styrkja inngildandi samfélagsgerð.

Markmið undir meginmarkmiði 1

Undir meginmarkmiði 1 eru mótuð 6 mælanleg markmið sem ætlað er að mæla þann árangur sem stefnt er að með meginmarkmiðinu. Þátttaka, jafnrétti og fjölbreytileiki er vítt svið og því margt sem fallið getur undir meginmarkmið 1. Að hluta eru mælikvarðar því byggðir á hvaða gögnum er raunhæft að safna og með hvaða hætti tryggja má samfellu í mælikvörðum yfir allt stefnutímabilið, þ.e. frá 2024-2038.

Í eftirfarandi töflu kemur fram yfirlit yfir þau markmið sem tengjast **meginmarkmiði 1** og verða kynnt á ítarlegri hátt á næstu síðum.

Tafla 2 - Markmið undir meginmarkmiði 1

- 1.1** Innflytjendur eru virkir þátttakendur í lýðræðislegum kosningum á Íslandi og virk þátttaka þeirra er sambærileg við samfélagið í heild
- 1.2** Innflytjendur hafa jöfn tækifæri á við aðra til samfélagslegrar þátttöku
- 1.3** Viðhorf til innflytjenda er gott og skilningur almennings á hugtökunum fjölmennung og inngilding er góður í samfélaginu
- 1.4** Fátækt meðal innflytjenda er ekki meiri en almennt í samfélaginu
- 1.5** Innflytjendur sinna störfum hjá ríki og sveitarfélögum
- 1.6** Fjölbreytileiki samfélagsins er sýnilegur í opinberum fjölmiðlum

Markmið 1.1

Innflytjendur eru virkir þátttakendur í lýðræðislegum kosningum á Íslandi og virk þátttaka þeirra er sambærileg við samfélagið í heild

Fyrir markmið 1.1. eru settir upp fjórir mælikvarðar. Fyrsti mælikvarðinn er þrjúþættur og nær til kosninga til sveitarstjórna, Alþingis og forseta Íslands. Næstu tveir mælikvarðar eru tvíþættir og snúa að kosningum til sveitarstjórna og Alþingis. Hafa ber í huga að mælikvarðarnir ná aðeins til þeirra sem eru með kosningarétt og þar af leiðandi kjörgengir. Fjórði mælikvarðinn snýr að fjölda innflytjendaráða hjá ríki og sveitarfélögum. Ríkinu ber að hafa starfandi innflytjendaráð sbr. 4. gr. laga um málefni innflytjenda nr. 116/2012. Sambærileg lögbundin skylda hvílir ekki á sveitarfélögum. Mælikvarðinn er birtur sem fjöldi og hlutfall þ.e. sveitarfélög með 5.000 íbúa eða fleiri, sem eru 11 sveitarfélög og 1 ríki, og nefnari mælikvarðans því 12.

Tafla 3 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.1

		Núverandi staða 2024*	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A*	Kjörsókn innflytjenda í kosningum til sveitarstjórna (a), Alþingis (b) og forseta lýðveldisins (c).	42% (a) 16,6% (b) greiningar ekki hafnar í kosningum til forseta 2020 (c)	Kjörsókn innflytjenda hafi aukist um 25%	Hagstofa Íslands – hagtölur um innflytjendur
B*	Hlutfall innflytjenda meðal lýðræðislega kjörinna fulltrúa í sveitarstjórnnum (a) og á Alþingi (b)	1,5% (a) 0% (b)	a) 10% b) 8% (5 þingmenn)	Hagstofa Íslands – hagtölur um innflytjendur
C*	Hlutfall innflytjenda á framboðslistum í kosningum til sveitarstjórna (a) og Alþingis (b)	4,4% (a) 3,7% (b)	Í sama hlutfalli og hlutfall innflytjenda af íbúum landsins	Hagstofa Íslands – hagtölur um innflytjendur
D	Fjöldi og hlutfall innflytjendaráða hjá sveitarfélögum og ríki	3/12**	Starfandi séu innflytjendaráð hjá öllum sveitarfélögum með 5.000 íbúa eða fleiri	Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið

* Hlutfallið miðar við síðustu kosningar í hverjum flokki

** Árið 2024 voru 11 sveitarfélög með íbúafjölda yfir 5.000 auk þess sem innflytjendaráð félags- og vinnumarkaðsráðuneytis er talið með

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Einn grundvallarréttur í lýðræðissamfélögum er kosningarétturinn, tækifærið til að fá með atkvæði sínu að hafa bein áhrif á það hverjir stýra samfélaginu. Aðeins þeir innflytjendur sem hlotið hafa íslenskan ríkisborgararétt hafa kosningarétt við alþingiskosningar⁷, forsetakosningar og við þjóðaratkvæðagreiðslur. Þegar

⁷ Á þessu er þó sú undantekning að danskir ríkisborgarar sem búsettir voru á Íslandi þann 6. mars 1946 eða einhvern tímann á síðustu 10 árum fyrir þann tíma eiga kosningarétt við alþingiskosningar samkv. lögum nr. 85/1946

kemur að sveitastjórnakosningum eiga norrænir ríkisborgarar kosningarétt, sé lögheimili þeirra skráð í sveitarfélaginu og aðrir erlendir ríkisborgarar, hafi þeir átt samfelld lögheimili á Íslandi í þrjú ár fyrir kjördag. Sömu ákvæði gilda um kjörgengi og þar með möguleikann á að bjóða sig fram til setu á Alþingi eða í sveitarstjórn.⁸ Kjörsókn er þó ekki einvörðungu háð kosningarétti heldur einnig félagslegum breytum s.s. mati innflytjenda á eigin íslenskukunnáttu og búsetutíma í landinu þar sem aukin færni og lengri búseta auka líkurnar á þátttöku, sbr. rannsókn Háskólans á Akureyri á kosningaþátttöku innflytjenda á Íslandi⁹

Á Íslandi byggir stjórn ríkis og sveitarfélaga á fulltrúalýðræði þar sem áhersla er lögð á að kjörnir fulltrúar endurspegli þverskurð þjóðarinnar eða sveitarfélagsins. Til að slíkt markmið nái fram að ganga þurfa innflytjendur að eiga fulltrúa jafnt í sveitarstjórnnum sem og á Alþingi í sama eða svipuðu hlutfalli og hlutfall þeirra í samfélaginu. Ein leið til að ná betur til innflytjenda og tryggja aðkomu þeirra, til jafns við aðra, að ákvarðanatöku er að hafa til ráðgjafar sérstök innflytjendaráð. Slíkt er þó ekki lögbundið á sveitarstjórnastigi en er góð leið til að ná til fleiri íbúa.

Ljóst er að til að ná fram breytingum frá núverandi stöðu þarf að fara í markvissar aðgerðir til að fræða fólk um rétt sinn og virkja áhugasama innflytjendur til þátttöku í stjórnámálum. Þannig deilir samfélagið sem heild sýn á lýðræðisleg gildi og þann samfélagsramma sem mótaður er með ákvörðunum á sveitarstjórnastigi og lagasetningu Alþingis. Verði þátttaka innflytjenda áfram jafn lítil og sjá má í töflu mælikvarðans er hætt við aukinni jaðarsetningu og gjá milli innlendra og innflytjenda.

Markmið 1.2

Innflytjendur hafa jöfn tækifæri á við aðra til samfélagslegrar þátttöku

Fyrir markmið 1.2 eru settir fram fimm mælikvarðar. Hafa ber í huga að það eru margar leiðir til að mæla samfélagslega þátttöku enda á hún sér ólíkar birtingarmyndir og nær yfir breitt svið. Mælikvarðarnir sem hér eru valdir snúa að börnum og félagsþátttöku utan skólaskyldu. Vegna ungmenna er litið til áhættu á að vera utan allrar virkni þegar skólaskyldu lýkur og sérstaklega fylgst með hópi sem ekki er í vinnu, skóla eða starfsþjálfun. Hjá fullorðnum er horft til atvinnuþátttöku og þá einkum viðkvæmari hópa og þátta sem geta verið birtingarmynd hindrana til þátttöku í samfélaginu. Þrátt fyrir að atvinnuþátttaka innflytjenda kvenna á Íslandi sé góð er þróunin á hinum Norðurlöndunum sú að

⁸ Sjá nánar ákvæði um kosningarétt og kjörgengi í kosningalögum [112/2021](#)

⁹ Grétar Þór Eypörsson (2019) Háskólinn á Akureyri: [Samfélag án aðgreiningar? Kosningaþátttaka innflytjenda á Íslandi 2017 og 2018](#).

fjöldi innflytjenda kvenna nýtur ekki sömu tækifæra til þátttöku á vinnumarkaði og innlendar konur. Því er sérstaklega hugað að því hér að mæla þróunina til að geta með snemmtækri íhlutun komið í veg fyrir sömu þróun hér á landi. Hvað varðar atvinnuþátttöku flóttafólks, er hún mæld fimm árum eftir verndarveitingu þar sem eðlilegt er talið að flóttafólk þurfi tíma til að ná rótfestu eftir að það fær vernd og að í fyrstu þurfi fólk að vinna úr áföllum sem leiddu til flóttasem aftur geti haft áhrif á vinnufærni.

Tafla 4 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.2

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Hlutfall innflytjenda barna og innlendra barna sem stunda íþrótt og tómstundastarf sé jafnt	Sjá íslensku æskulýðsrannsóknina fyrir öll börn. Ekki er búið að greina muninn milli hópa	Þátttakan sé sú sama hlutfallslega meðal beggja hópa	Mennta- og barnamálaráðuneytið
B	Atvinnuþátttaka innflytjenda kvenna og innlendra kvenna sé jöfn	Fyrsta kynslóð innflytjenda kvenna 64,9%, önnur kynslóð innflytjenda kvenna 72,7%, flóttakonur 44% ¹⁰ Innlendar konur 73,9%	Jöfn atvinnuþátttaka kvenna úr báðum hópum en þó flóttakvenna eftir 5 ára dvöl	Hagstofa Íslands – hagtölur um innflytjendur

¹⁰ Þessi mæling nær til allra flóttakvenna sem fengu vernd á árunum 2010-2023. Ekki eru til kyngreind gögn fyrir atvinnuþátttöku eftir 5 ára dvöl en heildar atvinnuþátttaka flóttafólks fimm árum eða lengra eftir verndarveitingu var þann 1. janúar 2024 48%. Fyrir öll kyn var atvinnuþátttaka þeirra sem fengu vernd á árunum 2010-2023 49% þann 1. janúar 2024.

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
C	Atvinnuþátttaka flóttafólks fimm árum eftir verndarveitingu sé jöfn almennri atvinnuþátttöku í landinu	Almenn atvinnuþátttaka er 82% og 55% ¹¹ hjá flóttafólki fimm árum eða lengra eftir verndarveitingu	Hefur aukist um 15% á stefnu-tímabilinu	Félags- og vinnumarkaðs-ráðuneytið
D	Hlutfall innflytjenda af heildaratvinnuleysi og langtíma atvinnuleysi	Innflytjendur eru 18,5% íbúa og 55% ¹² skráðra atvinnulausra og 57% langtíma atvinnulausra	Hlutfall atvinnulausra innflytjenda sé í takti við hlutfall þeirra í samfélaginu	Vinnumála-stofnun
E	Hlutfall innflytjenda af NEET hópnunum á Íslandi	Hlutfall innflytjenda 16-24 ára af NEET hópi er 13% en 18% af mannfjölda	Hlutfallið hafi ekki farið yfir hlutfall 16-24 ára innflytjenda af mannfjölda	Hagstofa Íslands – hagtölur um innflytjendur
F	Líðan og samfélagsleg þátttaka innflytjenda - rannsókn	Rannsókn hefur ekki farið fram. Gert er ráð fyrir að hún verði framkvæmd tvisvar á stefnu-tímabilinu	Líðan og samfélagsleg þátttaka innflytjenda er þekkt	Félags- og vinnumarkaðs-ráðuneyti

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Tækifæri til þátttöku í samfélagi hefur áhrif á vellíðan fólks og upplifun þess af stöðu sinni í samfélaginu. Virkni eykur á vellíðan sem eykur seiglu fólks til að takast á við áskoranir og áföll. Samfélagsþátttaka hefur á margþættan hátt forvarnagildi jafnt sem snýr að líkamlegri og andlegri heilsu fólks. Ef lítið er sérstaklega til barna og unglunga er þátttaka í íþrótt- og tómsundastarfi

¹¹ Mælingin miðar við stöðu flóttafólks á vinnumarkaði þann 30.12.2022 sbr. mynd 15 í grænbók um málefni innflytjenda og flóttafólks.

¹² Hlutfall innflytjenda á atvinnuleysisráði í júlí 2023

mikilvæg til að efla félagsfærni og sjálfsmynd þeirra. Skipulagt íþrótta- og tómstundastarf hefur vaxið hér á landi á undanförunum árum og er nú hluti af umhverfi meginþorra barna á Íslandi. Margt bendir til þess að fyrir innflytjendur styrki þátttakan ekki einvörðungu félagsfærni og sjálfsmynd heldur sé hún jafnframt mikilvægur hlekkur í tungumálanámi barnanna og eflir þau í færni í íslensku.

Þegar ungmenni lenda utan náms og vinnu getur það haft langtímaáhrif á tækifæri þeirra og atvinnuhorfur til framtíðar. Það að vera óvirkur getur leitt til félagslegrar einangrunar og þá aukast líkur á að ungmennin lendi bæði í félagslegri og fjárhagslegri fátækt. Því er mikilvægt að fylgjast vel með og virkja sérstaklega þau ungmenni sem lenda í þessari stöðu til að koma í veg fyrir jaðarsetningu þeirra til lengri tíma.

Hjá fullorðnum er atvinnuþáttaka einn af hornsteinum félagslegrar þátttöku. Hér á landi er atvinnuþáttaka innflytjenda mun meiri en innflytjenda í öðrum norrænum ríkjum. Það verður að teljast einn af styrkleikum íslensks samfélags og vinnumarkaðar þegar kemur að inngildandi þáttum samfélagsins. Hafa ber í huga að flóttafólk nýtur ákveðinnar sérstöðu vegna stöðu sinnar og almennt er atvinnuþáttaka þess fimm árum eftir verndarveitingu lægri en annarra innflytjenda. Koma þar m.a. til fyrri áföll auk þess sem íslensk stjórnvöld leggja áherslu á að taka á móti sérstaklega viðkvæmum hópum. Þrátt fyrir góða þátttöku innflytjenda á vinnumarkaði er þó margt sem bendir til þess að þeir séu líklegri til að missa vinnuna en innlendir og að staða þeirra á vinnumarkaði sé viðkvæmari (sjá nánar í kafla 3.6.4 í grænbók). Markvissar aðgerðir til að vinna gegn hindrunum á vinnumarkaði leiða því til jafnari stöðu.

Gert er ráð fyrir að mæla sérstaklega líðan og samfélagslega þátttöku innflytjenda. Slík könnun hefur ekki verið framkvæmd að undanskilinni könnun á líðan og samfélagslegri þátttöku innflytjenda á meðal eldri borgara sem félags- og vinnumarkaðsráðuneytið lét vinna árið 2023 (sjá nánar kafla 3.4.5 í [grænbók](#))

Með því að vinna með lykilkætti í samfélagslegri þátttöku og virkni má vinna gegn mögulegri jaðarsetningu, auka á lífsgæði og velferð innflytjenda. Virkni fólks á einu sviði eykur líkur á virkni þess á fleiri sviðum, eykur almennt á vellíðan fólks og felur því í sér samfélagsauð. Þær aðgerðir sem falla að markmiði 1.2 eru fjölbreyttar en hér er lögð áhersla á ofangreinda þætti, þ.e. tómstundir og virkni barna og ungmenna og atvinnuþátttöku fullorðinna.

Markmið 1.3

Viðhorf til innflytjenda er gott og skilningur almennings á hugtökunum fjölmennig og inngilding er góður í samfélaginu

Fyrir markmið 1.3 er settur einn mælikvarði sem er viðhorfskönnun um afstöðu almennings til innflytjendamála sem unnin hefur verið fyrir félags- og vinnumarkaðsráðuneytið með reglubundnum hætti frá árinu 2017.

Tafla 5 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.3

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Niðurstöður viðhorfskönnunarinnar <i>Afstaða almennings til innflytjenda-mála</i> sem félags- og vinnumarkaðs-ráðuneytið lætur vinna á 2ja ára fresti	Niðurstöður könnunar sem gerð var í desember 2023	Mælikvarðar könnunar sýni sömu eða betri niðurstöðu en við upphaf tímabilsins	Félags- og vinnumarkaðs-ráðuneytið

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Hvort fólk upplifir samfélag sem inngildandi eða ekki byggir að stórum hluta á þeim viðhorfum sem fólk mætir eða upplifir. Á þetta bæði við um innflytjendur og innlenda og því er mikilvægt að þeir sem hingað flytjast upplifi sig velkomna og sem hluta af samfélaginu. Jafnframt er mikilvægt að þeir sem hér búa fyrir upplifi að innflytjendur séu og eigi að vera hluti af samfélagi sem nýtir sér gæði fjölbreytileikans. Viðhorf innflytjenda sjálfra eru könnuð með rannsókn á líðan og samfélagslegri þátttöku (sjá mælikvarða 1.2) en hér er sjónum beint að viðhorfum til innflytjenda.

Með því að mæla viðhorf reglulega má greina ef viðhorfsbreyting verður sem leitt getur til jaðarsetningar innflytjenda og verið hindrun í leiðum að framtíðarsýn stefnu í málaflokknum. Núverandi könnun mælir afstöðu fólks til fjölda innflytjenda og áhrifa þeirra á samfélag og efnahagslíf. Mikilvægt er að þróa viðhorfskönnunina frekar svo hún nái til fleiri breyta en hún hefur gert fram að þessu og veiti þannig dýpri samanburð. Með reglulegum mælingum gefst tækifæri til að bregðast við niðurstöðum með markvissum hætti í gegnum aðgerðaáætlanir, sé þróun viðhorfa í samfélaginu neikvæð. Þar skiptir tíðni mælinga töluverðu máli en gert er ráð fyrir mælingum á tveggja ára fresti, þeirri næstu árið 2025.

Markmið 1.4

Fátækt meðal innflytjenda er ekki meiri en almennt í samfélaginu

Undir þessu markmiði eru settir fram tveir mælikvarðar, annars vegar staða innan launatiundar og hins vegar sem hlutfall af skilgreindum í fátækt á Íslandi í samanburði við hlutfall af mannfjölda.

Tafla 6 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.4

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð
A	Lágtekjuhluftall innflytjenda	28,5% innflytjenda árið 2020 voru með ráðstöfunartekjur undir 60% af miðgildi ráðstöfunartekna	Fjórðungs samdráttur eða meira miðað við núverandi stöðu	Hagstofa Íslands – hagtölur um innflytjendur
B	Fátæktarbil ¹³ innan hóps innflytjenda sem búa við fátækt	56,9% innflytjenda voru með ráðstöfunartekjur undir miðgildi ráðstöfunartekna fátækra á Íslandi árið 2020	Dregið hafi úr hlutfalli fátækra innflytjenda og þeir búi ekki við dýpri fátækt en aðrir sem búa við fátækt hér á landi.	Hagstofa Íslands – hagtölur um innflytjendur

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Fátækt fylgir samfélagslegur kostnaður, hvort sem litið er til skemmri eða lengri tíma. Fátækt dregur úr lífsgæðum og möguleikum fólks til sjálfstæðs lífs. Almennt er það markmið stjórnvalda að draga úr fátækt og vegna greiningar á viðkvæmri stöðu innflytjenda þegar kemur að fátækt er nauðsynlegt að fylgjast sérstaklega með þróun fátæktar meðal innflytjenda. Í tilfalli innflytjenda eru bein tengsl á milli fátæktar og stöðu á vinnumarkaði, þ.m.t. mati á menntun, möguleikum á að fá kennslu og auka færni sína í íslensku, þekkingu á réttindum og samfélagslegri þátttöku. Mælikvarðarnir og þær aðgerðir sem nauðsynlegar eru til að hreyfa við núverandi stöðu tengjast því öðrum mælikvörðum stefnunnar. Sé ekki unnið markvisst að jöfnun á stöðu innflytjenda og annarra þegar kemur að fátækt er hættu á að margþætt mismunun¹⁴ aukist ásamt jaðarsetningu innflytjenda og lakari tækifærum innflytjenda barna sem búa við fátækt.

¹³ Fátæktarbil er það sem á ensku heitir *poverty gap* og mælir hve djúp fátækt er innan hóps sem þegar er fátækur. Mælikvarðinn byggir á miðgildi ráðstöfunartekna þeirra sem eru undir lágtekjumörkum sem hlutfalli af lágtekjumörkum.

¹⁴ Margþætt mismunun (e. *multiple discrimination*) er þegar fólk verður fyrir mismunun vegna fleiri en einnar mismununarbreytu s.s. kyns og uppruna, eða kyns, uppruna og fötlunar. Mismununarbreytur valda þannig neikvæðum samlegðaráhrifum og viðkomandi býr við margþætta mismunun.

Markmið 1.5

Innflytjendur sinna störfum hjá ríki og sveitarfélögum

Undir þessu markmiði eru settir fram tveir mælikvarðar sem snúa annars vegar að hlutfalli innflytjenda meðal starfsmanna ríkisins og hins vegar sem starfsmanna sveitarfélaga. Gögn eru greind eftir fyrir fram ákveðinni starfaflokkun sem nýtt er almennt í greiningu starfa hjá hinu opinbera.

Tafla 7 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.5

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Hlutfall innflytjenda í störfum hjá ríkinu eftir starfaflokkum	Unnið er að úttekt	Hlutfall innflytjenda í störfum hjá ríkinu sé sambærilegt hlutfalli þeirra af mannfjölda	Kjara- og mannauðssýsla ríkisins
B	Hlutfall innflytjenda í störfum hjá sveitarfélögum eftir starfaflokkum	Staða óþekkt, þarf að mæla við upphaf stefnu-tímabils	Hlutfall innflytjenda í störfum hjá sveitarfélögum sé sambærilegt hlutfalli þeirra af mannfjölda	Samband íslenskra sveitarfélaga

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Jöfn tækifæri á vinnumarkaði eru einkar mikilvæg í mótun inngildandi samfélags. Í stefnu hins opinbera er mikilvægt að ríki og sveitarfélög leiði með góðu fordæmi og að starfsfólk endurspegli fjölbreytileika samfélagsins. Opinberir aðilar hugi í starfsmannastefnu sinni að þeim þáttum sem skapað geti hindranir fyrir einstaka hópa s.s. innflytjendur og með hvaða hætti vinna megi gegn þeim. Með slíkri nálgun gefst einnig tækifæri til að nýta með betri hætti menntun og mannauð meðal innflytjenda. Þeir eru eins og staðan er í dag líklegri en innlendir til að sinna störfum þar sem menntun þeirra og starfsreynsla nýtist ekki þrátt fyrir að menntunarstig þeirra sé sambærilegt við innlenda skv. gögnum OECD. Fjölbreytileiki samfélagsins þarf að birtast í störfum hjá ríki og sveitarfélögum.

Markmið 1.6

Fjölbreytileiki samfélagsins er sýnilegur í opinberum fjölmiðlum

Hér eru settir fram þrjú mælikvarðar sem Ríkisútvarpið (RÚV) hefur tök á að mæla í samstarfi við Hagstofu Íslands. Mælikvarðanir snúa að hlutfalli innflytjenda sem viðmælenda, að þeim umræðum og tækifærum innflytjenda til að vinna að dagskrárgerð.

Tafla 8 - Mælikvarðar fyrir markmið 1.6

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Hlutfall innflytjenda sem viðmælendur í útvarpi og sjónvarpi hjá Ríkisútvarpinu	Staða ekki þekkt en þarf að kanna við upphaf stefnutímabils	15%	Ríkisútvarpið í samstarfi við Hagstofu Íslands
B	Hlutfall innflytjenda í dagskrárgerð hjá Ríkisútvarpinu	Staða ekki þekkt en þarf að kanna við upphaf stefnutímabils	10%	Ríkisútvarpið í samstarfi við Hagstofu Íslands
C	Innflytjendur sem viðmælendur í útvarpi og sjónvarpi hjá Ríkisútvarpinu, skipting í umræðu um innflytjendamál og önnur mál	Staða ekki þekkt en þarf að kanna við upphaf stefnutímabils	Að innflytjendur tali jöfnum höndum um málefni innflytjenda sem og önnur mál	Ríkisútvarpið í samstarfi við Hagstofu Íslands

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Sýnileiki er hluti þess að skapa fyrirmyndir og hefur samfélagslega mikla þýðingu. Sem almannamiðill hefur RÚV ríkara hlutverki að gegna gagnvart almenningi en aðrir fjölmiðlar en jafnframt tækifæri til að ryðja brautina, vera afl jákvæðra breytinga, auk þess sem stefna miðilsins endurspeglar fjölbreytileika samfélagsins. Sem almannafjölmiðill¹⁵ miðlar RÚV fréttum, fróðleik, menningu og listum jafnt í útvarpi, sjónvarpi og á vefnum. RÚV er því kjörinn vettvangur fyrir

¹⁵ Sjá nánar: Lög um Ríkisútvarpið, fjölmiðil í almannabágu nr. [23/2013](#)

sýnileika og lykll að því að auka notkun innflytjenda á því efni sem miðlað er til íbúa landsins. Það gerir RÚV m.a. með því að tryggja að ólíkir hópar í samfélaginu séu sýnilegir og hafi rödd. Nauðsynlegt er að almannamiðill endurspegli fjölbreytileika samfélagsins og starfi í þágu allra hópa sem geta lagt traust sitt á starf stofnunarinnar. Með mælingum á sýnileika og þátttöku innflytjenda í umræðum í dagskrá RÚV skapast tækifæri til að vinna markvisst að því að endurspeglja fjölbreytt viðhorf að meðtöldum ört stækkandi hópi innflytjenda hér á landi.

2.2.3 Meginmarkmið 2 – Upplýsingar, aðgengi og þjónusta

2 Samfélagið tryggir að innviðir mæti þörfum ólíkra samfélagshópa, þar með talið ólíkra hópa innflytjenda og miðli upplýsingum á aðgengilegan hátt

Útskýring á meginmarkmiði

- Aðgengi að upplýsingum er grunnforsenda þess að innflytjendur fái notið tækifæra á vinnumarkaði og á öllum sviðum samfélagsins.
- Upplýsingar um íslenskt samfélag, réttindi, skyldur og opinbera þjónustu, eru aðgengilegar innflytjendum og settar fram á auðskildu máli og á nokkrum tungumálum. Miðlun upplýsinga er fjölbreytt, skilvirk, byggir á samskiptum og tekur mið af þörfum ólíkra hópa með mismikla og jafnvel enga kunnáttu í íslensku.
- Innviðir samfélagsins mæta breytingum samfélagsins og þörfum á hverjum tíma. Með innviðum er átt við opinbera þjónustu ríkis og sveitarfélaga í landinu.
- Mótun samfélagsins byggir á rannsóknum og gögnum um stöðu fólksins sem þar býr. Þar af leiðandi er mikilvægt að gögn um innflytjendur á Íslandi séu greinanleg og áreiðanleg.
- Erlend menntun og starfsreynsla fólks er metin að verðleikum á íslenskum vinnumarkaði og á öðrum sviðum samfélagsins þar sem hún kemur að notum. Mat á erlendri menntun og starfsreynslu er aðgengilegt, skilvirkt, gagnsætt og skýrt.
- Spár um mannafla- og hæfniþörf íslensks vinnumarkaðar styður við aðgengi innflytjenda að vinnumarkaðinum.

Meginmarkmið 2 byggir á upplýsingum, aðgengi og þjónustu þar sem lögð er áhersla á innviði sem markvisst styðji við inngildinguna þ.e. ýti undir tækifæri og

fjarlægji hindranir sem lúta að aðgengi að upplýsingum og annarri grunnþjónustu sem mikilvæg er til að lifa í samfélagi. Með þessu meginmarkmiði er lagður grunnur að tækifærum fólks til að ná rótfestu í íslensku samfélagi. Greitt aðgengi að upplýsingum eykur á sjálfstæði fólks, jafnar tækifæri og stuðlar að sjálfbærara samfélagi. Stór hluti opinberrar þjónustu snýr að aðgengi að upplýsingum og hér er lögð áhersla á að opinber þjónusta nái til allra og styðji við þarfir ólíkra hópa. Að fólk hafi tækifæri til að fá upplýsingar og öðlast skilning á réttindum sínum og skyldum í samfélaginu.

Með því að beina sjónum að viðurkenningu á menntun innflytjenda er samhliða hugað að velferð innflytjenda en ekki síður samfélagsins í heild. Í menntun er falin fjárfesting og því er það hagur samfélagsins að geta með bestum hætti nýtt þá fjárfestingu, einstaklingnum og samfélaginu til heilla. Jafnframt er horft til lengri framtíðar með því að skapa fyrirsjáanleika fyrir þá sem hafa hug á að setjast hér að með skýrri sýn um mannafla- og hæfnisþörf á vinnumarkaði og þ.a.l. framtíðarhorfum innan einstaka atvinnugreina. Mat á menntun er stórt aðgengismál að því samfélagi sem innflytjendur vilja taka þátt í að móta og samfélagið þarf að nýta til framtíðar.

Með áherslu á rannsóknir sem og söfnun og miðlun gagna er lögð áhersla á að skapa þekkingargrundvöll framfara og stuðla að vandaðri ákvarðanatöku. Á þessu sviði eru mörg tækifæri auk einfaldra leiða til úrbóta á stækkandi fræðasviði.

Markmið undir meginmarkmiði 2

Undir meginmarkmiði 2 eru mótuð 6 mælanleg markmið sem ætlað er að mæla þann árangur sem stefnt er að með meginmarkmiðinu. Upplýsingar, aðgengi og þjónusta sem kjarna meginmarkmið 2 leggja grunn að því stoðkerfi sem er innflytjendum nauðsynlegt eigi fólk að ná rótfestu í nýju samfélagi. Mælikvarðar byggja á því hvaða gögnum er raunhæft að safna og með hvaða hætti tryggja má samfellu í mælikvörðum yfir allt stefnutímabilið.

Í eftirfarandi töflu kemur fram yfirlit yfir þau markmið sem tengjast meginmarkmiði 2 og verða kynnt á ítarlegri hátt á næstu síðum.

Tafla 9 - Markmið undir meginmarkmiði 2

2.1 Árangursrík og fjölbreytt upplýsingaþjónusta til nýrra íbúa

2.2 Öflugur og snemmtækur stuðningur við flóttafólk

- 2.3** Nám frá erlendum skólum er metið til starfsréttinda á Íslandi og raunfærnimat er nýtt til að meta færni og reynslu innflytjenda
- 2.4** Virkar rannsóknir á sviði innflytjendamála og miðlun rannsóknarniðurstaðna
- 2.5** Íslenskt menntakerfi mæti námslegum og félagslegum þörfum barna og ungs fólks með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn¹⁶ á öllum skólastigum
- 2.6** Staða innflytjenda á húsnæðismarkaði er sambærileg öðrum

Markmið 2.1

Árangursrík og fjölbreytt upplýsingaþjónusta til nýrra íbúa

Undir þessu markmiði eru settir tveir mælikvarðar. Annars vegar mælikvarði sem snýr að þeim fjölda sem nýtir upplýsingaþjónustuna og hvernig fólk nýtir hana. Slík mæling gefur bæði til kynna hvort þjónustan nái til markhópsins en einnig með hvaða hætti fólk kys að nýta þjónustuna, upplýsingar sem nýta má til frekari þróunar hennar. Þar sem notkunarmælingar eru ekki persónugreinanlegar og líklegt er að ákveðið fólk nýti þjónustuna oftari en einu sinni, er nauðsynlegt að fylgjast með hvort innflytjendur almennt þekki til þjónustunnar og telji hana gagnlega.

¹⁶ Fjölbreyttur tungumálabakgrunnur (*e. linguistically diverse*) vísar til þess að fólk á ólík tungumál sem sitt fyrsta mál og getur jafnframt verið fjöltyngt, þ.e. átt fleiri en eitt tungumál sem sitt fyrsta mál. Taka þarf tillit til fjölbreytts tungumálabakgrunns, einkum í öllu námi og þeim áhrifum sem slíkt hefur á nemendur á ólíkum skólastigum.

Tafla 10 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.1

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Fjöldi sem nýtir sér upplýsingaþjónustu Vinnuálagstofnunar skipt eftir miðlunartegund (rafræn umferð, símtöl, erindi, komur)	500 erindi á mánuði samanlagt fyrir allar miðlunartegundir (2022)	1.500-2.000 erindi á mánuði samanlagt fyrir allar miðlunartegundir	Vinnu-málastofnun
B	Könnun á hvort innflytjendur þekki til, nýti sér og telji sig hafa þörf fyrir upplýsingaþjónustuna	Ekki hefur verið unnin könnun og vinna þarf slíka könnun á hverjum þriðjungi stefnutímabilsins	75% innflytjenda á landinu þekki til upplýsingaþjónustu fyrir innflytjendur	Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Við upphaf búsetu er það innflytjendum mjög mikilvægt að geta á skilvirkan og einfaldan hátt aflað sér upplýsinga um samfélagið, réttindi sín og skyldur. Ýmsar hagnýtar upplýsingar um grunnþjónustu eru mikilvægar í upphafi búsetu í nýju landi og eru leiðarvísir um kerfið. Eftir því sem líður á búsetuna breytast upplýsingaþarfir þar til að viðkomandi þarf ekki lengur á sértækum stuðningi að halda við upplýsingaöflun.

Upplýsingar eru valdeflandi og auka á sjálfstæði fólks og gera því kleift að taka upplýstar ákvarðanir um jafnt smáa sem stóra þætti í lífi sínu. Í opnu samtali félags- og vinnumarkaðsráðuneytisins með innflytjendum um land allt lögðu þeir ríka áherslu á skilvirka upplýsingagjöf til að komast sem fyrst inn í samfélagið. Ítrekað var nefnt að það sé bæði flókið og tímafrekt að afla sér nauðsynlegra upplýsinga. Með einni upplýsingagátt sem vísar áfram til stofnana ríkis og sveitarfélaga, sem bera ábyrgð á opinberri þjónustu, má tryggja að innflytjendur hafi jafnt aðgengi að öruggum upplýsingum. Skortur á aðgengi að upplýsingum getur leitt af sér misskilning og getur aukið hættuna á að upplýsingar berist áfram sem munnmæli og með reynslu manna á milli. Það eykur hættuna á að misfarið sé með upplýsingar og rangar leiðbeiningar séu gefnar sem geta haft áhrif á réttarstöðu viðkomandi hér á landi, t.a.m. varðandi réttindi sem tengjast lögheimili, svo eitthvað sé nefnt.

Markmið 2.2

Öflugur og snemmtækur stuðningur við flóttafólk

Undir markmiði 2.2 hafa verið settir fjórir mælikvarðar og tengjast þeir allir móttöku og stuðningi við inngildingu flóttafólks sem unnin er í samræmi við lög um málefni innflytjenda.¹⁷ Stjórnvöld líta svo á að nauðsynlegt sé að bjóða flóttafólki sértækan stuðning við að ná rótfestu hér á landi og gera slíkt með samningum við sveitarfélög um viðbótar félagslegan stuðning í allt að þrjú ár eftir að dvalarleyfi er veitt. Mikilvægt er að sú þjónusta sé hagnýt og því þarf eftir fremsta megni að mæla slíka þjónustu þannig að hún nýtist og þróist á þann hátt að fólk sem flýr aðstæður í heimalandi sínu nái rótfestu í íslensku samfélagi.

Tafla 11 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.2

		Núverandi staða 2023	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Hlutfall flóttafólks af verndarveitingum hvers árs sem fær tilvísun í samræmda móttöku flóttafólks	Vegna tafa á tilvísunum í samræmda móttöku á árinu 2022 var 2.142 vísað í samræmda móttöku á árinu 2023 en heildar verndarveitingar á árinu voru 1.986 sem leiðir til skekkju í mælikvarða ársins 2023 og gerir að hann stendur í 108%	80% þeirra sem fá veitta vernd þiggja boð um samræmda móttöku flóttafólks og öllum sem fá vernd er boðin þátttaka	Vinnumála-stofnun
B	Hlutfall flóttafólks sem fær kennslu í íslensku eða íslensku táknmáli á fyrsta ári eftir verndarveitingu og meðalfjöldi kennslustunda á mann	75% fær kennslu Meðalfjöldi kennslustunda er 80 klst.	90% fái kennslu Meðalfjöldi kennslustunda verði 400 klst.	Vinnumála-stofnun

¹⁷ Sjá ákvæði 3. gr. a. í lögum um málefni innflytjenda nr. [116/2012](#)

		Núverandi staða 2023	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
C	Hlutfall flóttafólks sem fær samfélagsfræðslu á fyrsta ári eftir verndarveitingu	39%	90%	Vinnumála-stofnun
D	Hlutfall flóttafólks sem fær stuðning við mat á fyrri menntun, námsráðgjöf og/eða atvinnuleit á fyrsta ári eftir verndarveitingu	Mæling ekki til	90%	Vinnumála-stofnun

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Á öllum Norðurlöndunum er við lýði einhvers konar kerfi sem styður við inngildinguna flóttafólks og styður það við að ná rótfestu í nýju landi. Litið er svo á að vegna stöðu sinnar þurfi flóttafólk, umfram aðra innflytjendur, á sértækum stuðningi að halda við að taka fyrstu skref sín í nýju samfélagi. Hér á landi er slík þjónusta veitt í samstarfi félagsþjónustu, Vinnumálastofnunar og félagasamtaka sem mynda samfellu í stuðningi undir merkjum samræmdrar móttöku flóttafólks. Stuðningurinn þar er, líkt og almennt í stuðningi félagsþjónustu, sniðinn að þörfum hvers notanda. Markmið þjónustunnar er að tryggja flóttafólki nauðsynlega aðstoð til að vinna úr áföllum og að það fái tækifæri til virkrar þátttöku í samfélaginu, hvort sem það er á vinnumarkaði, vegna menntunar eða á öðrum sviðum. Því er mikilvægt að mæla þátttöku í svo víðtæku stuðningsverkefni. Gert er ráð fyrir að flest flóttafólk þurfi á slíkum stuðningi að halda, þó ávallt geti einhver hluti flóttafólks náð rótfestu án sértæks stuðnings. Þá skiptir einnig máli að stuðningur sé öflugur við upphaf búsetu sem skýrir áherslu á tilvísanir innan ákveðinna tímamarka. Íslenskunám, samfélagsfræðsla og stuðningur við að komast á vinnumarkað styðja við starf sem unnið er innan félagsþjónustu en standa jafnframt öllu flóttafólki til boða, óháð því hvort það þiggur aðstoð félagsþjónustunnar eða ekki og því æskilegt að mæla þá þætti sérstaklega. Börn njóta þó ávallt stuðnings í gegnum skólakerfið, óháð því hvort forráðamenn þeirra þiggi stuðning í samræmdri móttöku flóttafólks eða ekki og fellur sá stuðningur undir mælikvarða 2.5.

Hættan við að veita flóttafólki ekki snemmtækan stuðning felst í að án stuðnings eru meiri líkur á að það taki fólk lengri tíma að ná rótfestu og virkni í samfélaginu og atvinnuþátttöku verði minni. Slíkt getur loks aukið á líkur á því að fólk komist aldrei inn í samfélagið og þurfi á velferðarþjónustu að halda til lengri tíma með tilheyrandi kostnaði fyrir einstaklingana og samfélagið. Mælikvarði F í markmiði 1.2 tengist jafnframt ofangreindum mælikvörðum því með mælingu á líðan og

samfélagslegri þátttöku er m.a. mælt hvort að markmiðum samræmdrar móttöku er mætt.

Markmið 2.3

Nám frá erlendum skólum metið til starfsréttinda á Íslandi og raunfærnimat er nýtt til að meta færni og reynslu innflytjenda

Hér eru settir fram tveir nýir mælikvarðar um mat á námi frá erlendum skólum til starfsréttinda á Íslandi. Þar sem markmiðið er svar við ákalli um að bæta þurfi skilvirkni á mati til starfsréttinda og einfalda kerfið fyrir þeim sem sækir um viðurkenningu réttinda sinna hér á landi, er ekki til grunnlína um stöðuna. Þá er nýttur einn mælikvarði frá OECD sem jafnframt veitir tækifæri til norræns og alþjóðlegs samanburðar.

Til að mæta þörfum þeirra sem eru með stutta formlega skólagöngu eru settir fram tveir mælikvarðar er snúa að raunfærnimati en slíkt mat er mikilvægt fyrir þá sem annað hvort hyggja á frekara nám hér á landi s.s. til starfsréttinda eða vilja fá erlenda starfsreynslu metna inn á vinnumarkað hér á landi.

Tafla 12 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.3

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Málsmeðferða-hraði við mat á námi flokkað eftir starfsgreinum	Vinna þarf grunnlínu og mælikvarða á fyrstu árum stefnunnar	Setja þarf áætlun um framfarir í tengslum við greiningu á grunnlínu	Háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunar-ráðuneytið
B	Hlutfall samþykktar og höfnunar á viðurkenningu starfsréttinda frá erlendum skólum eftir starfsgreinum auk rýni á ástæður höfnunar	Vinna þarf grunnlínu og mælikvarða á fyrstu árum stefnunnar	Setja þarf áætlun um framfarir í tengslum við greiningu á grunnlínu	Háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunar-ráðuneytið

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
C	Hlutfall menntaðra innflytjenda sem vinna störf sem ekki krefjast sértækrar menntunar í samanburði við innlenda	Staðan 2021 var að 42% menntaðra innflytjenda og 10% menntaðra innlendra unnu störf sem ekki kröfðust sértækrar menntunar	Dregið hafi úr muni á milli hópanna og hlutfall innflytjenda í þessari stöðu fari úr fjórföldu í ekki hærra en tvöfalt hlutfall innlendra	Könnun á vegum OECD sem framkvæmd er reglubundið
D	Hlutfall innflytjenda af þeim sem ljúka raunfærnimati	Staðan 2022 var að 14% þeirra sem luku raunfærnimati voru með erlent ríkisfang	Hlutfall innflytjenda af þeim sem ljúka raunfærnimati sé í sama hlutfalli og hlutfall innflytjenda af íbúum	Fræðslusjóður
E	Hlutfall af innflytjendum með stutta formlega skólagöngu á atvinnuleysis-skrá sem fara í raunfærnimat	Mælikvarði ekki til, staða verði tekin við upphaf stefnu-tímabils	50% innflytjenda með stutta formlega skólagöngu á atvinnuleysis-skrá fari í raunfærnimat og 100% sé boðið slíkt mat	Vinnumála-stofnun

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Nám er fjárfesting jafnt af hálfu þess sem leggur stund á nám og þess ríkis sem greiðir fyrir menntakerfið sem gerir námið mögulegt. Mikilvægt er að nýta þessa fjárfestingu með sem bestum hætti, jafnt samfélaginu sem og einstaklingnum til hagsbóta. Staðreyndin er sú að margir innflytjendur eiga í erfiðleikum með að fá prófgráður sínar, menntun og starfsreynslu metna hér á landi. Mat á menntun getur tekið langan tíma og í sumum tilfellum hamlað því að hægt sé að ráða innflytjendur í störf sem hæfa menntun þeirra og reynslu. Markmiðið tengist markmiði 2.1 þar sem fólk verður að hafa skýrar upplýsingar og leiðbeiningar um hvert beri að leita við mat á námi. Þá er jafnframt vert að taka fram að mælikvarðinn nær ekki til fimmtu stoðar menntakerfisins, þ.e. framhaldsfræðslu og raunfærnimats eða aðgengis innflytjenda að því.

Nýlega var opnuð ein þjónustugátt til að fá mat á námi hér á landi en þar er bæði sótt um mat á námi í verknámsgreinum sem og háskólanámi. Til að mæla ávinning þeirrar ráðstöfunar og halda áfram að efla mat á námi er nauðsynlegt að setja upp mælikvarða. Með því gefst jafnframt tækifæri til að mæla hvers konar frávik sem komið geta upp á mati á námi og efla þannig matskerfið og gera það skilvirkara.

Almennt í Evrópu er nokkur munur á hlutfalli menntaðs fólks sem sinnir störfum sem ekki krefjast sértækrar menntunar á milli innflytjenda og innlendra. Er talið að innan Evrópusambandsins sé um þriðjungur innflytjenda í þessari stöðu sem er um 12% hærra en á meðal innlendra. Þetta bil er þó einna mest á Norðurlöndunum og er mjög hátt hér á landi. Því er ljóst að fjöldi fólks sem starfar á íslenskum vinnumarkaði nýtir ekki menntun sína sem skyldi og því er það mikið tap fyrir samfélagið að ná ekki að nýta menntun fólks sem þegar er virkt á vinnumarkaði. Hér eru tækifæri til úrbóta þó nokkur.

Hættan sem getur skapast, sé matsferlið tímafrekt og flókið, er að þeir erlendu sérfræðingar sem íslenskt atvinnulíf hefur þörf fyrir velji frekar að setjast að í öðrum löndum enda samkeppni um þekkingu mikil. Óbreytt kerfi getur því haft neikvæð áhrif á samkeppnishæfi Íslands auk þess að jaðarsetja fólk sem vinnur störf þar sem menntun þess nýtist síður og þar með takmarkað þau tækifæri sem það nýtur.

Að sama skapi er mikilvægt að þeir sem hafa stutta formlega menntun hafi tækifæri til að fá starfsreynslu metna sem og að kanna færni sína, hyggist þeir hefja nám og afla sér frekari réttinda hér á landi. Fjölbreytt raunfærnimatsverkefni séu nýtt þar sem fyrri starfsreynsla, þekking og þátttaka í félagsstörfum er metin til frekara náms eða starfsþróunar. Raunfærnimat er mikilvægur þáttur í að styðja innflytjendur í að ná rótfestu í nýju samfélagi og halda áfram að þróa tækifæri sín í heimi hraðrar tækniþróunar og breytinga á vinnumarkaði. Slík tækifæri þurfa að standa jafnt innflytjendum sem innlendum til boða og styðja þannig við farsæla þróun jafnt samfélags sem vinnumarkaðar.

Markmið 2.4

Virkar rannsóknir á sviði innflytjendamála og miðlun rannsóknarniðurstaðna

Á sviði rannsókna eru settir fram þrjú mælikvarðar til að mæla markmið 2.4. Er þeir valdir með það í huga að vera fyrsta skref í að efla rannsóknir á málefnasviðinu og þekkingarmiðlun. Þróa þarf betur fyrstu tvo mælikvarðana og koma þarf á vettvangi sem getið er í mælikvarða þrjú þar sem hann er ekki til eins og staðan er í dag.

Tafla 13 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.4

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Fjármagn til rannsókna á sviði innflytjendamála haldist í samhengi við fjölda innflytjenda á Íslandi	Þróunar-sjóður innflytjendamála úthlutar 694.000 kr. á hverja 1.000 innflytjendur	Uppreiknuð framlög á hverja 1.000 innflytjendur standi í stað eða aukist miðað við núverandi stöðu	Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið
B	Fjöldi rannsókna sem birtar eru á sviði innflytjendamála á hverju ári	Staðan óþekkt, taka þarf grunnlínu á fyrstu árum stefnutímabils	Rannsókn-um fjölgi um 10% á stefnutímabilinu	Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið
C	Sérstakur vettvangur sé virkur sem heldur utan um rannsóknir á málefna sviði innflytjenda og flóttafólks og miðlar þekkingu á þeim í íslensku samfélagi	Slíkur vettvangur er ekki til í dag	Starfandi sé virkur vettvangur til miðlunar og hagnýtingar á rannsóknarniðurstöðum	Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

HRÖÐUM samfélagsbreytingum, líkt og fjölgun innflytjenda, fylgja ýmsar áskoranir sem jafnt mæta þeim hópi sem um ræðir sem og samfélaginu í heild. Fram kemur í stöðumati [grænbókar](#) að nauðsynlegt sé að efla rannsóknir á sviði innflytjendamála og málefna flóttafólks og bæta skráningu og söfnun ganga svo hægt sé, til lengri tíma, að auka gæði þjónustu sem byggir á þekkingargrunni og mælanlegum markmiðum. Stuðningur við rannsóknir, gagnasöfnun og markviss mæling á árangri renna styrkari stöðum undir verkefni og ákvarðanir til framtíðar. Skort hefur upp á miðlun rannsókna og að þeir sem starfa dags daglega að málefnum innflytjenda geti hagnýtt sér niðurstöður innlendra rannsókna. Því er ljóst að byggja þarf brú þarna á milli og er þriðji mælikvarði markmiðsins mikilvægur hvað það varðar. Þá er ljóst að þróa þarf mælikvarða um fjármagn til rannsókna betur þar sem þeir sjóðir sem nú eru tileinkaðir málefnum innflytjenda styðja bæði við verkefni og rannsóknir.

Verði ekki breyting á bæði fjölda rannsókna og miðlun niðurstaðna er hætt við að framfarir á sviði málaflokksins verði hægari og ákvarðanataka ekki byggð á eins traustum grunni og ef rannsókna nýtur við.

Markmið 2.5

Íslenskt menntakerfi mæti námslegum og félagslegum þörfum barna og ungs fólks með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn á öllum skólastigum

Markmið þetta er mjög víðtækt og því flókið að framkvæma mælingar. Af fimm mælikvörðum sem settir eru fram fyrir markmiðið vísar sá fyrsti til flóknari mælikvarða sem viðurkenndir eru og nýttir hafa verið til mælinga í menntakerfinu um árabíl. Þrír mælikvarðar eru reglubundnir mælikvarðar sem Hagstofa Íslands birtir og gefa til kynna fjölda sem lýkur námi eða fellur úr námi. Þar sem nám hefur mikið vægi og forspárgildi um þátttöku ungra innflytjenda í samfélaginu og almenna velferð þeirra til framtíðar eru þessir mælikvarðar taldir heppilegir til að mæla þróun undir þessu markmiði. Þá er einn mælikvarði sem snýr að móturmáli innflytjendabarna.

Tafla 14 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.5

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Niðurstöður PISA, íslensku æskulýðs-rannsóknarinnar og annarra matstækja sem notuð eru í skólakerfinu	Sjá nýjustu niðurstöður hvernar rannsóknar fyrir sig ¹⁸	Að framför verði miðað við núverandi stöðu. Hér gilda ólíkir mælikvarðar fyrir ólíkar rannsóknir	Mennta- og barnamála-ráðuneytið

¹⁸ Til frekari rýni sjá, helstu niðurstöður [PISA](#) fyrir Ísland og niðurstöður [Íslensku æskulýðsrannsóknarinnar](#)

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
B	Brautskráðir nemendur á framhalds-skólastigi og viðbótarstigi eftir bakgrunni, aldursflokki og kyni	Í aldurs- hópnum 18- 24 ára útskrifuðust árið 2022 163 af fyrstu kynslóð innflytjenda og 74 af annarri kynslóð	Þriðjungi fleiri á aldrinum 18-24 ára útskrifist miðað við núverandi stöðu	Hagstofa Íslands
C	Brautskráðir nemendur á háskólastigi og doktorsstigi eftir bakgrunni, aldursflokki og kyni	Af stigi ISCED 5 brautskráð- ust árið 2022 462 innflytjendu r af fyrstu kynslóð og 16 af annarri kynslóð Af stigi ISCED6 brautskráð- ust árið 2022 33 innflytjendu r af fyrstu kynslóð og enginn af annarri kynslóð ¹⁹	Markmið verður sett á upphafi stefnutíma þar sem rýna þarf stærð komandi kynslóða til að setja raunhæft markmið. Tengist jafnframt árangri í A og B. Lágmarks- viðmið er þó að ekki verði fækkun frá því sem nú er	Hagstofa Íslands
E	Fjöldi skóla sem meta nám barna í eigin móðurmáli sem valgrein eða sem komi í stað skyldunáms samkvæmt aðalnámskrám grunn- og framhaldsskóla	Staða ekki þekkt en verður könnuð við upphaf stefnu-tímabils	Markmið mótuð eftir stöðutöku	Mennta- og barnamála-ráðuneytið

¹⁹ Hér þarf að taka tillit til þess að önnur kynslóð innflytjenda á Íslandi er fremur ung og því eðlilegt að hér sé hún ekki mælanleg.

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Íslenska skólakerfið þarf að mæta betur náms- og félagsþörfum nemenda með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn og kemur það skýrt fram í Menntastefnu 2030. Börnum með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn vegnar verr í íslensku skólakerfi en innlendum jafnöldrum þeirra og hefur munurinn tilhneigingu til að aukast með hækkandi aldri nemenda. Ungmenni úr þessum hópi eru líklegri til að hverfa frá námi í framhaldsskóla en innlendir jafnaldrar þeirra. Íslensk stjórnvöld hafa þegar sett sér markmið um að efla útgáfu námsefnis, jafna stöðu barna og ungmenna með ólíkan bakgrunn óháð búsetu og að leggja áherslu á vellíðan og íslenskufærni þeirra á grunn-, framhalds- og háskólastigi. Þetta er gert til að jafna stöðu barna og ungmenna óháð uppruna og gefa þeim jöfn tækifæri til náms á öllum skólastigum. Aðgangur að menntun er jafnframt aðgangur að velferð og möguleikum til framtíðar.

Sé ekki unnið að jöfnun tækifæra á þessu sviði eykst hættu á aukinni stéttaskiptingu milli fólks af ólíkum uppruna og jaðarsetningu ungra innflytjenda, sem vinnur gegn markmiðum stefnu þessarar.

Markmið 2.6

Staða innflytjenda á húsnæðismarkaði er sambærileg öðrum

Fyrir markmið 2.6 eru settir fram fjórir mælikvarðar. Allt eru það mælikvarðar sem almennt eru nýttir til að fylgjast með stöðu á húsnæðismarkaði en hafa fram að þessu ekki verið nýttir til að greina sérstaklega stöðu innflytjenda á húsnæðismarkaði. Mælikvarðarnir þykja gefa almennt góða mynd af stöðu húsnæðismarkaðar og mun bakgrunnsbreyta innflytjenda gefa tækifæri til dýpri greininga heldur en mögulegt hefur verið fram að þessu.

Tafla 15 - Mælikvarðar fyrir markmið 2.6

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Hlutfall innflytjenda á leigumarkaði samanborið við innlenda	Mælingar til en ekki samanburður eftir bakgrunni	Markmið mótuð eftir stöðutöku	Hagstofa Íslands og Húsnæðis- og mannvirkjastofnun
B	Hlutfall innflytjenda í eigin húsnæði samanborið við innlenda	Mælingar til en ekki samanburður eftir bakgrunni	Markmið mótuð eftir stöðutöku	Hagstofa Íslands og Húsnæðis- og mannvirkjastofnun

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
C	Hlutfall innflytjenda á leigumarkaði sem fá greiddan húsnæðisstuðning í samanburði við innlenda	Mælingar til en ekki samanburður eftir bakgrunni	Jöfn staða innflytjenda og innlendra	Hagstofa Íslands og Húsnæðis- og mannvirkjastofnun
D	Hlutfall heimila innflytjenda í vanskilum vegna húsnæðislána eða leigu samanborið við hlutfall innlendra	Mælingar til en ekki samanburður eftir bakgrunni	Jöfn staða innflytjenda og innlendra	Hagstofa Íslands

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Með auknum íbúafjölda eykst þörf á íbúðarhúsnæði en á undanförunum árum hefur fjölgun íbúðarhúsnæðis ekki haldið í við fjölgun íbúa. Öruggt húsnæði er ein af grunnþörfum fólks og skiptir miklu máli að hafa tryggt húsnæði sé ætlunin að ná rótfestu í nýju samfélagi og takast á við þær áskoranir sem flutningur á milli landa hefur í för með sér. Innflytjendur eru í hærra hlutfalli á leigumarkaði en innlendir, sem sérstaklega í upphafi búsetu getur verið eðlilegt. Þar má einnig nýta samanburð við önnur Norðurlönd og önnur OECD-ríki. Innflytjendur eru einnig líklegri til að þekkja ekki rétt sinn til húsnæðisbóta og líklegri til að búa í húsnæði sem ekki er ætlað sem íbúðarhúsnæði sem leiðir til þess að ekki er fyrir hendi réttur til húsnæðisbóta. Staða innflytjenda á húsnæðismarkaði er því mælikvarði á möguleika þeirra til að ná rótfestu auk þess sem aðstæður á húsnæðismarkaði hafa áhrif á velferð fólks. Með mælikvörðunum má fylgjast með hvort staða innflytjenda á húsnæðismarkaði batni frá því sem nú er og fjallað er um í kafla 3.3.2 í [grænbók](#). Með því að fylgjast með vanskilum vegna húsnæðis má sjá hvort húsnæðiskostnaður sé í meiri mæli íþyngjandi fyrir innflytjendur heldur en innlenda. Húsnæðismál og framboð, jafnt af leiguhúsnæði og íbúðarhúsnæði til kaups, skipta alla íbúa máli. Hér er þó hættu á að í erfiðri stöðu á húsnæðismarkaði standi innflytjendur hallari fæti en aðrir íbúar. Ein leið að lausn er að tryggja með betri hætti að innflytjendur séu meðvitaðir um réttindi sín varðandi stuðning sem sækja þarf um sérstaklega, s.s. vegna húsnæðisbóta.

Húsnæðisöryggi er lykillinn að inngildandi samfélagi og ójöfnuður á húsnæðismarkaði hefur því neikvæð áhrif bæði á fjárhagslega og félagslega velferð fólks.

2.2.4 Meginmarkmið 3 – Samskipti og tungumál

3 Íslenskunám barna og fullorðinna byggi á fjölbreyttum leiðum, sé hvetjandi, faglegt, hagnýtt og aðgengilegt þannig að það mæti þörfum innflytjenda og samfélagsins til samskipta jafnt í samfélaginu, í námi og á vinnumarkaði

Útskýring á meginmarkmiði

- Á Íslandi er þjóðtungan íslenska og íslenskt táknmál.
- Íslenskan er menningararfur sem standa þarf vörð um til að öll njóti jafnra tækifæra í samfélaginu.
- Samskipti fólks og tungumálið eru lyklar að þátttöku í samfélaginu.
- Innflytjendum er tryggt aðgengi að fjölbreyttu og sveigjanlegu námi í íslensku auk þess sem hvatar eru til staðar til virkrar notkunar tungumálsins.
- Aðgengi að tungumálanámi er tryggt óháð búsetu og markvisst er unnið með stöðluð hæfniviðmið til að skapa fyrirsjáanleika og skilning á kröfum til tungumálakunnáttu í samfélaginu.
- Sérstök áhersla er lögð á gæði íslenskukennslu sem annars máls á öllum skólastigum.
- Vel er fylgst með árangri og hagnýtingu af íslenskukennslu á mismunandi stigum.

Samfélag snýst um samskipti og er tungumálið einn lykill að samskiptum. Þátttaka í samfélagi byggir á því að fólk hafi möguleika til samskipta og því er þriðja meginmarkmið stefnunnar byggt á þeirri framtíðarsýn að innflytjendum séu sköpuð fjölbreytt tækifæri og hvatning til að tileinka sér íslensku og íslenskt táknmál. Í samtali við innflytjendur sjálfa í hringferð þeirri sem farin var sem undanfari þeirra markmiða sem hér birtast, var íslenskan eitt helsta umræðuefnið. Innflytjendur vilja læra tungumálið en telja að sig skorti tækifæri og hvatningu til að læra málið og að innflytjendur á landsbyggðinni hafi allt of fá tækifæri til íslenskunáms. Til að skapa slík tækifæri og hvatningu eru sett fram skýr markmið um framboð af námi og aðgengi með áherslu á sveigjanleika. Innflytjendur á Íslandi eru mjög fjölbreyttur hópur og því ekki ein og sama námsleiðin sem hentar öllum. Fjölbreytni gerir líka nám skemmtilegra sem skapar hvata til að halda námi áfram. Þar kemur einnig inn mikilvægi þess að samfélagið í heild sýni skilning og hvatningu til notkunar á málinu. Íslenskukunnátta verður ekki nýtt nema hér á landi og því mikilvægt að fólk sjái hag sinn í að læra tungumálið. Íslenska er þjóðinni mikilvæg og hún er sameiningartákn og

menningararfur. Hún er partur af sjálfsmýnd þorra þjóðarinnar og því er mikilvægt í inngildandi samfélagi að hafa í huga að íslenska er alls konar. Hún er leið til samskipta og þátttöku í samfélaginu og færni í íslenskri tungu og íslensku táknumáli því mikilvæg öllum sem hér búa, jafnt innflytjendum sem innlendum.

Ísland, ólíkt hinum Norðurlöndunum, hefur ekki byggt upp öflugt stuðningsnet við kennslu í íslensku sem annars máls. Það þýðir einnig að sem fagrein á kennsla í íslensku sem öðru máli eftir að vaxa og tækifærin því mörg. Ísland er á ákveðnum tímamótum og hefur þegar verið blásið til sóknar á þessu sviði. Því er lögð áhersla á það hér að setja skýr markmið um gæði náms og matskerfi. Slík markmið mæta bæði nemendum og kennurum af virðingu og skapar tækifæri til þróunar og rannsókna á sama tíma og lögð er áhersla á færni og notkun tungumálsins. Íslenskunám fer ekki aðeins fram í skólastofum, það fer fram með virkri notkun tungumálsins og tækifærum til að læra jafnt í leik og starfi.

Markmið undir meginmarkmiði 3

Undir meginmarkmiði 3 um samskipti og tungumál, eru mótuð 5 mælanleg markmið sem ætlað er að mæla þann árangur sem stefnt er að með meginmarkmiðinu um íslenskunám fullorðinna. Markmiðunum er ætlað að sameina hið flókna samspil framboðs, aðgengis, sveigjanleika og hvata sem nauðsynleg eru til að komast á hina norrænu vegferð í kennslu í þjóðtöngu landsins. Um íslenskunám innflytjenda barna gilda aðalnámskrár leik-, grunn- og framhaldsskóla.

Í eftirfarandi töflu kemur fram yfirlit yfir þau markmið sem tengjast meginmarkmiði 3 og verða kynnt á ítarlegri hátt á næstu síðum.

Tafla 16 - Markmið undir meginmarkmiði 3

- 3.1 Framboð af hagnýtu námi í íslensku er gott og nái til landsins alls**
- 3.2 Gæði íslenskunáms er tryggt**
- 3.3 Skilningur ríkir og hvati er til notkunar íslensku í samskiptum innflytjenda og innlendra**
- 3.4 Aðgengi og sveigjanleiki ríkir við nám í íslensku**
- 3.5 Matskerfi á íslenskukunnáttu er samræmt**

Markmið 3.1

Framboð af hagnýtu námi í íslensku er gott og nái til landsins alls

Mælikvarðar undir markmiði um framboð eru þrír. Þeim er ætlað að svara þeirri þörf sem einkum innflytjendur sjálfir nefna, þ.e. að bjóða þurfi upp á fleiri og fjölbreyttari leiðir til náms. Þar skiptir máli að fólk um allt land hafi tækifæri til náms. Sett er sérstakt markmið um kennslu í íslensku táknmáli til að undirstrika mikilvægi þess að hugað sé að báðum opinberum tungumálum landsins þegar sett eru markmið í íslenskukennslu fyrir innflytjendur. Þá er kennsla í íslensku táknmáli sérlega mikilvæg þar sem málsamfélagið er lítið og innflytjendur um 20% táknmálsnotenda í landinu. Með mælikvarða um vinnustaðatengt íslenskunám er fylgt eftir þróun sem í auknum mæli ryður sér til rúms og tengist mikilvægi þess að geta hagnýtt sér kunnáttu í tungumáli, m.a. til samskipta á vinnustað.

Tafla 17 - Mælikvarðar fyrir markmið 3.1

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Fjöldi námskeiða, námsplássna og námsleiða, þar með talið fjarnám, sem í boði eru á mismunandi færnistigum á hverju landsvæði miðað við fjölda innflytjenda sem búsettir eru á hverju svæði	Ekki hefur farið fram greining en þekktur er fjöldi námsskeiða sem njóta opinbers stuðnings	Framboð og fjölbreytni námsleiða hafi aukist og aðgengi sé tryggt á öllu landinu	Félags- og vinnumarkaðs-ráðuneytið

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
B	Í boði eru námskeið í íslensku táknmáli fyrir döff ²⁰ innflytjendur	Greining á núverandi stöðu stendur yfir	Öllum döff innflytjendum standi til boða námskeið í íslensku táknmáli	Samskiptamiðstöð heyrnarlausra og heyrnarskertra
C	Fjöldi vinnustaða sem býður upp á vinnutengt íslenskunám og hlutfall innflytjenda sem hafa aðgang að slíku námi af virkum á vinnumarkaði eftir landsvæðum	Mælikvarði ekki til en taka þarf grunnlínu við upphaf stefnutímabils	Markmið að fjölga vinnustöðum sem bjóða upp á vinnutengt íslenskunám. Tölusett markmið mótað í kjölfar tóku á grunnlínu	Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Aðgengi að íslenskunámi er ein af helstu áskorunum innflytjenda að þeirra eigin sögn. Samdómaálit er að byggja þurfi upp mun öflugra og fjölbreyttara lærdómsumhverfi sem nær til landsins alls og er markmiðum um framboð og hagnýtingu ætlað að ná því fram. Það er sameiginlegur hagur allra að möguleikar til náms í íslensku og íslensku táknmáli séu fyrir hendi enda er tungumálið leið til samskipta í íslensku samfélagi. Ljóst er að til að markmiðið náist þarf að auka framboðið og fjölbreytnina. Að öðrum kosti er líklegt að innflytjendur fái takmörkuð tækifæri til náms og notkunar tungumálsins. Slíkt hefði víðtæk áhrif á samskipti og jöfnun tækifæra í samfélaginu auk þess sem líklegt er að slíkt leiði enn frekar til notkunar ensku sem samskiptamáls. Hvað varðar íslenskunám á vinnustað skiptir viðhorf vinnuveitenda miklu máli og þar þarf að ná samstarfi til að framfylgja markmiðinu.

²⁰ Döff vísar til þess fólks sem er heyrnarlaust, talar táknmál og á táknmál sem sitt fyrsta mál. Á sama átt og aðrir innflytjendur eiga ekki íslensku sem sitt fyrsta mál eiga döff innflytjendur ekki íslenskt táknmál sem sitt fyrsta mál.

Markmið 3.2

Gæði íslenskunáms er tryggt

Um gæði íslenskunáms eru settir þrjú mælikvarðar sem ætlað er í fyrsta lagi að mæla menntun nýrrar vaxandi stéttar kennara sem sérhæfa sig í kennslu í íslensku sem annars tungumáls og hversu stórum hluta kennslunnar er haldið uppi af sérmenntuðum kennurum. Í öðru lagi að mæla samhæft mat á námi þar sem Samevrópski tungumálaramminn leggur viðmiðin og í þriðja lagi mat notenda á gæðum náms. Með þessum mælikvörðum má ná góðu yfirliti yfir þróun í kennslu sem mun verða ört vaxandi og ná ákveðnum þroska á stefnutímabilinu.

Tafla 18 - Mælikvarðar fyrir markmið 3.2

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Hlutfall kennara sem hafa kennsluréttindi og sértæka menntun í kennslu íslensku sem annars tungumáls	Fjöldi menntaðra kennara mætir ekki þörf fyrir menntaða kennara. Vinna þarf grunnlínu við upphaf stefnutímabils	Hlutfall menntaðra kennara mæti þörf fyrir kennslu í íslensku sem öðru tungumáli	Félags- og vinnumarkaðs-ráðuneytið í samstarfi við háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunar-ráðuneytið og mennta- og barnamála-ráðuneytið
B	Hlutfall námskeiða sem meta námsárangur út frá af færnistigum Samevrópska tungumálarammans	Staða ekki þekkt en þarf að kanna við upphaf stefnutímabils	Öll námskeið sem njóta opinberra styrkja meti náms-árangur út frá færnistigum Samevrópska tungumálarammans	Félags- og vinnumarkaðs-ráðuneytið í samstarfi við háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunar-ráðuneytið

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
C	Notendaúttekt á gæðum náms sé gerð tvisvar á framkvæmda-tíma stefnunnar	Sjá niðurstöðu úttektar á gæðamálum íslensku-kennslu fyrir fullorðið fólk með annað móðurmál en íslensku ²¹	85% nemenda telji gæði náms mikil eða mjög mikil	Félags- og vinnumarkaðs-ráðuneytið í samstarfi við háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunar-ráðuneytið

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Með markmiði um að tryggja beri gæði íslenskunáms eru lögð viðmið fyrir þróun ört vaxandi kennsluviðs. Með því er ekki átt við að kennsla í dag mæti ekki slíkum viðmiðum, heldur að skort hafi ramma til samanburðar og því erfitt að fá heildarsýn yfir gæðamál er kemur að stöðu kennslu í íslensku sem öðru tungumáli. Til að af þessu verði er nauðsynlegt að halda áfram og mögulega hraða innleiðingu á kennslu- og færniviðmiðum Samevrópska tungumálarammans auk þess sem efla þarf tækifæri til sérnáms kennara í íslensku sem annars tungumáls. Gæði náms verða þó aldrei meiri en upplifun þeirra sem námið nýta og því er mikilvægt að fá fram raddir notenda með reglubundnum hætti til að skapa tækifæri til enn frekari þróunar í íslenskukennslu innflytjenda. Með slíkum viðmiðum má einnig tryggja ábyrga ráðstöfun á opinberu fé sem varið er til stuðnings við íslenskunám innflytjenda. Án viðmiða er ekki hægt að tryggja slíkt né gæta jafnræðis á milli nemenda sem sækja námskeið ólíkra fræðsluaðila.

Markmið 3.3

Skilningur ríkir og hvati er til notkunar íslensku í samskiptum innflytjenda og innlendra

Hér er settur fram einn mælikvarði í formi samanburðarrannsóknar á viðhorfum er snýr að notkun íslenskunnar. Hér er um órannsakað svið að ræða sem þó hefur mikil áhrif á hvort fólk sjái sér hag í að læra og nota tungumál búsetulands.

²¹ Niðurstöður úttektarinnar sem unnin var af Félagsvísindastofnun fyrir félags- og vinnumarkaðsráðuneytið má finna [hér](#).

Tafla 19 - Mælikvarðar fyrir markmið 3.3

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Samanburðar-rannsókn unnin á fjögurra ára fresti á viðhorfum innlendra og innflytjenda til tækifæra til notkunar tungumálsins og viðhorfum gagnvart íslensku millimáli ²²	Ekki verið rannsakað formlega en niðurstöður samtals í hringferð við innflytjendur gefa til kynna að auka þurfi umburðarlyndi og tækifæri gagnvart íslensku millimáli	Viðhorf beggja hópa þróist í jákvæða átt á milli rannsókna	Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Markmiðið þetta er sett í þeim tilgangi að mæta röddum innflytjenda sem telja að almennt skorti á skilning íslenskumælandi fólks þegar kemur að tækifærum til að tjá sig á íslensku á meðan að fólk er að læra tungumálið. Að sama skapi eru raddir sem telja að innflytjendur noti ekki íslensku og ýmsar ástæður taldar liggja þar að baki. Til að skilja áskorunina sem samskiptin snúast um er nauðsynlegt að þekkja viðhorf bæði þeirra sem eiga íslensku að móðurmáli og innflytjenda sem nota íslenskt millimál á viðhorfum til tækifæra til notkunar íslensku og þeim upplifunum sem þar fylgja. Mælikvarðanum er því ætlað að leggja grunn að nýrri sýn á notkun alls konar íslensku og upplifunar fólks hvað það varðar. Sé ekki stuðlað að skilningi og hvötum milli móðurmálshafa og þeirra sem nýta íslenskt millimál er hættu á að samskipti innflytjenda og innlendra fari að mestu fram á ensku sem gera má ráð fyrir að í mörgum tilfellum væri þriðja mál í samskiptum.

Markmið 3.4

Aðgengi og sveigjanleiki ríkir við nám í íslensku

Til að mæta markmiði um aðgengi og sveigjanleika eru settir upp þrjú mælikvarðar sem ætlað er að gefa mynd af því hvort íslenskunám sé aðgengilegt og sveigjanlegt. Mælikvarðarnir eru valdir út frá viðmiðum sem OECD setur í

²² Íslenskt millimál er þýðing á enska heitinu *interlanguage*, þ.e. tungumál annarsmálshafa. Visar það til málnotkunar annarsmálshafa og þá allt í senn til framburðar, orðavals, málfræði og setningagerðar.

samanburði milli landa á hversu aðgengilegt og sveigjanlegt nám er og snúa meginþættir mats OECD að tíma, staðsetningu og aðferðum sem í boði eru.

Tafla 20 - Mælikvarðar fyrir markmið 3.4

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Fjöldi fjarnámsplássna sem í boði eru út frá fjölda innflytjenda	Staða ekki þekkt, vinna þarf grunnlínu við upphaf stefnu-tímabils	Markmið sett þegar greiningu grunnlínu er lokið	Félags- og vinnumarkaðs-ráðuneytið
B	Framboð á íslenskukennslu á ólíkum tímum dags, út frá landsvæðum og fjölda innflytjenda á hverju svæði	Staða ekki þekkt, vinna þarf grunnlínu við upphaf stefnu-tímabils	Markmið sett þegar greiningu grunnlínu er lokið	Félags- og vinnumarkaðs-ráðuneytið
C	Fjöldi opinna snjalllausna sem styðja við nám í íslensku og notkun tungumálsins	Staða ekki þekkt, vinna þarf grunnlínu við upphaf stefnu-tímabils	Markmið sett þegar greiningu grunnlínu er lokið	Félags- og vinnumarkaðs-ráðuneytið

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Markmiði þessu er ætlað að mæta með ítarlegri hætti nauðsyn fyrir framboð á námi og að námstækifærin séu í senn fyrir hendi en einnig aðgengileg. Markmið 3.4 kallast þannig á við markmið 3.1 um framboð sem mælt er í fjölda námskeiða. Hér er lögð áhersla á tíma s.s. tíma dags svo að fólk í ólíkum störfum með ólíkan vinnutíma, t.d. vegna vaktavinnu eða eðlis starfs, hafi tækifæri til að sækja nám í íslensku. Að staðsetning ein og sér komi ekki í veg fyrir íslenskunám enda er Ísland dreifbýlt og víðfermt land og fjarnám því í einhverjum tilfellum eina mögulega lausnin auk þess sem sá möguleiki hentar mörgum t.d. barnafólki og vaktavinnufólki. Snjalllausnir eru nýttar sem mikilvægt stoðtæki við tungumálanám og er ör þróun hér á landi þegar kemur að snjalllausnum. Aðgengi að slíkum lausnum er lykill að því að margir geti nýtt sér slíkt og því er áhersla hér á þær snjalllausnir sem aðgengilegar eru öllum almenningi. Með þessu markmiði eru sköpuð mikilvæg tengsl milli framboðs og gæða annars vegar og aðgengis hins vegar. Ef aðgengismál eru ekki bætt er hætt við að íslenskunám nái til mun færri innflytjenda en ella og að munur á aðgengi milli landsbyggðar og SV-hornsins haldist óbreytt frá því sem nú er.

Markmið 3.5

Matskerfi á íslenskukunnáttu er samræmt

Til að auka fyrirsjáanleika, gagnsæi í mati og almenna notkun Samevrópska tungumálarammans eru sett þrjú markmið sem öll tengjast Samevrópska tungumálarammanum. Mælikvarðinn gefur skýr viðmið og er jafnframt samanburðarhæfur á milli tungumála.

Tafla 21 - Mælikvarðar fyrir markmið 3.5

		Núverandi staða 2024	Æskileg staða 2038	Ábyrgð á mælikvarða
A	Staðlað opinbert stöðupróf byggt á Samevrópska tungumálarammanum í boði í prófamiðstöðvum um land allt	Slíkt próf er ekki í boði	Prófið verði í boði með reglu-bundnum hætti í öllum landshlutum	Háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunar-ráðuneytið
B	Framhalds-fræðsluaðilar meti og staðfesti færnistig hvers nemanda við lok námskeiðs þar sem metnir eru ólíkir færniþættir út frá af færnistigum Samevrópska tungumálarammans	Staða óþekkt	Allir viðurkenndir framhalds-fræðsluaðilar meti færni út frá færnistigum Samevrópska tungumálarammans	Félags- og vinnumarkaðs-ráðuneytið
C	Innflytjendur hafi aðgang að gjaldfrjálsum sýniþrófum á netinu, þar sem þeir geta sjálfir kannað færnistig sitt innan Samevrópska tungumálarammans	Ekki aðgengilegt	Aðgengilegt, sýnilegt, virkt og reglulega uppfært	Háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunar-ráðuneytið

Tilgangur markmiðs og samfélagsleg áhrif

Markmið um víðtæka notkun Samevrópska tungumálarammans sem viðmiðs um mat á færni er sett til að skapa gagnsæi og stöðluð viðmið. Kostur við þennan mælikvarða er að hægt er að bera saman færni í ólíkum tungumálum og hann auðveldar bæði setningu viðmiða um tungumálafærni og skýrleika um hvaða færni óskað er þegar gerð er krafa um tungumálakunnáttu. Með notkun Samevrópska tungumálarammans er auðveldara fyrir þá sem eru að læra íslensku að vita hvaða kröfur eru gerðar til færni þeirra s.s. vegna umsókna um nám eða störf. Notkun slíks mælitækis er því hvetjandi og eykur á fyrirsjáanleika í kröfum þegar kemur að námi og færni í íslensku sem öðru tungumáli á vinnumarkaði.

3. Viðaukar

3.1 Heildaryfirlit og áhrif markmiða

Í töflunni hér að neðan má sjá yfirlit yfir þau markmið sem sett eru í stefnu um málefni innflytjenda. Þau ná yfir vítt svið en snúast öll um að jafna stöðuna. Þeim er ætlað að skapa innflytjendum tækifæri til jafns við aðra; að skapa skýrari mynd af til hvers er ætlast af innflytjendum og hvaða stuðningur er í boði. Eins og nefnt var í inngangi ná málefni innflytjenda til samfélagsins alls enda líf þeirra, rétt eins og annarra íbúa, hluti af samfélaginu. Markmiðunum er ætlað að ná fram jákvæðum eiginleikum inngildandi samfélags og þannig á sama tíma og hlúð er að grunnildum samfélagsins styrkja innviði og grunnstoðir sem gera innflytjendum kleift að ná rótfestu hér á landi. Að byggja upp eigið líf og taka þátt til jafns á við innlenda í samfélaginu. Skýr sýn í málefnum innflytjenda stuðlar að markvissari ákvarðanatöku þar sem ávallt er gert ráð fyrir fjölbreytileika samfélagsins.

Tafla 22 – Heildaryfirlit markmiða í stefnu í málefnum innflytjenda

Nr.	Markmið
1.1	Innflytjendur eru virkir þátttakendur í lýðræðislegum kosningum á Íslandi og virk þátttaka þeirra er sambærileg við samfélagið í heild.
1.2	Innflytjendur hafa jöfn tækifæri á við aðra til samfélagslegrar þátttöku.
1.3	Viðhorf til innflytjenda er gott og skilningur almennings á hugtökunum fjölmennung og inngilding er góður í samfélaginu.
1.4	Fátækt meðal innflytjenda er ekki meiri en almennt í samfélaginu.
1.5	Innflytjendur sinna störfum hjá ríki og sveitarfélögum.
1.6	Fjölbreytileiki samfélagsins er sýnilegur í opinberum fjölmiðlum.
2.1	Árangursrík og fjölbreytt upplýsingaþjónusta til nýrra íbúa.
2.2	Öflugur og snemmtækur stuðningur við flóttafólk.
2.3	Nám frá erlendum skólum er metið til starfsréttinda á Íslandi og raunfærnimat er nýtt til að meta færni og reynslu innflytjenda.
2.4	Virkar rannsóknir á sviði innflytjendamála og miðlun rannsóknarniðurstaðna.
2.5	Íslenskt menntakerfi mætir námslegum og félagslegum þörfum barna og ungs fólks með fjölbreyttan tungumála- og menningarbakgrunn á öllum skólastigum.
2.6	Staða innflytjenda á húsnæðismarkaði er sambærileg öðrum.
3.1	Framboð af hagnýtu námi í íslensku er gott og nái til landsins alls.
3.2	Gæði íslenskunáms er tryggt.
3.3	Skilningur ríkir og hvati er til notkunar íslensku í samskiptum innflytjenda og innlendra.

Nr.	Markmið
3.4	Aðgengi og sveigjanleiki ríkir við nám í íslensku.
3.5	Matskerfi á íslenskukunnáttu er samræmt.

3.2 Niðurstöður samráðs

Samráð um stöðumat og valkosti, þ.e. [grænbók](#) í málefnum innflytjenda og flóttafólks, fór fram þann 10. nóvember-8. desember 2023 í samráðsgátt stjórnvalda. Alls bárust tuttugu umsagnir, sautján innan umsagnartíma og þrjár að umsagnartíma loknum. Umsagnaraðilar voru í stafrófsröð: Alþýðusamband Íslands, Félagssráðgjafafélag Íslands, Fræðslumiðstöð atvinnulífsins, Heimssamband verkafólks á Íslandi, Íslandsdeild Amnesty International, Jóhanna Björk Sveinbjörnsdóttir, Leikn, samtök fullorðinsfræðsluaðila á Íslandi, Mannréttindaskrifstofa Íslands, Mirra rannsóknar- og fræðslusetur, Rauði krossinn á Íslandi, Ráðgjafar- og greiningarstöð, Reykjavíkurborg, Reykjavíkurborg – Fjölmeningarráð, Reykjavíkurborg – sendiherrar íbúa af erlendum uppruna, Samband íslenskra sveitarfélaga, Samtök atvinnulífsins, Samtök iðnaðarins og samtök menntatæknifyrirtækja, Samtök kvenna af erlendum uppruna á Íslandi, Símennt, samtök fræðslu- og símenntunarmiðstöðva og ÖBÍ réttindasamtök.

Almennt fögnuðu umsagnaraðilar útkomu grænbókar og að unnið væri að gerð stefnu um málefni innflytjenda. Bent var á mikilvægi þess að hafa stefnu svo að aðgerðir í málaflokknum yrðu markvissari. Ábendingar umsagnaraðila fólu einna helst í sér ósk um ítarlegri umfjöllun um málefni einstaka hópa fremur en ábendingar um lykilviðfangsefni og framtíðarsýn. Skýrslu um samráð má lesa [hér](#).

Við gerð framtíðarsýnar, meginmarkmiða og markmiða stefnunnar var haldið áfram með samráð við stýrihóp líkt og fjallað hefur verið um hér að framan í inngangi. Þá var jafnframt stuðst við niðurstöður að viðtæku samráði við almenning frá opnum fundum og rýnihópa samtölum. Þær áherslur sem fram komu á þeim fundum endurspegluðust vel í lykilviðfangsefnum sem fram komu í grænbók. Á fundunum komu einnig fram leiðir að settu marki og var þeim vísað til innflytjendaráðs sem gera mun tillögu að aðgerðum til ráðherra samanber ákvæði laga um málefni innflytjenda nr. 116/2012.

3.3 Hugtakaskýringar

Hér er að finna, í stafrófsröð, útskýringar á helstu hugtökum sem stuðst er við í drögum að stefnu í málefnum innflytjenda.

Annarsmálshafi vísar til þess sem talar íslensku sem annað mál. Hugtakið annað mál vísar til þeirra tungumála sem fólk lærir á eftir móðurmáli sínu eða fyrsta máli. Börn geta tileinkað sér fleiri en eitt mál samtímis og verið tví- eða fjöltýngd.

Innlendir eru því almennt móðurmálshafar íslensku en innflytjendur eru að jafnaði annarsmálshafar. Innflytjendur sem flytjast til Íslands á barnsaldri geta þó vel orðið tvítyngdir, á íslensku og sitt móðurmál og eru þá ekki annarsmálshafar á íslensku.

Döff vísar til þess fólks sem er heyrnarlaust, talar táknmál og á táknmál sem sitt fyrsta mál. Á sama átt og aðrir innflytjendur eiga ekki íslensku sem sitt fyrsta mál eiga döff innflytjendur ekki íslenskt táknmál sem sitt fyrsta mál.

Fjölbreyttur tungumálabakgrunnur (e. *linguistically diverse*) vísar til þess að fólk á ólík tungumál sem sitt fyrsta mál og getur jafnframt verið fjöltyngt þ.e. átt fleiri en eitt tungumál sem sitt fyrsta mál. Taka þarf tillit til fjölbreytts tungumálabakgrunns, einkum í öllu námi og þeim áhrifum sem slíkt hefur á nemendur á ólíkum skólastigum.

Fjölmennung (e. *multiculturalism*) vísar til þess að samfélag er byggt upp af ólíkri menningu sem þrífst í samvist hver við aðra. Fjölmennung er oftast notað í samsetningum svo sem fjölmennungarsamfélag eða fjölmennungarskólalastar. Fjölmennung þýðir að hver og einn á rétt til að viðhalda eigin menningu og einnig að hægt er að tilheyra fleiri en einni menningu. Hugtakið vísar til félagslegrar samheldni ólíkra menningarhópa.

Flóttafólk er sá sem er utan heimalands síns eða ríkisfangslaus einstaklingur sem er utan þess lands þar sem hann hafði reglulegt aðsetur, vegna ástæðuríks ótta um að verða ofsóttur vegna kynþáttar, trúarbragða, þjóðernis, aðildar að tilteknum þjóðfélagshópi eða vegna stjórnmálaskoðana og getur ekki eða vill ekki vegna slíks ótta færa sér í nyt vernd þess lands. Í stefnu þessari er flóttafólk þeir einstaklingar sem fengið hafa viðurkenningu íslenska ríkisins á stöðu sinni sem flóttafólk.

Innflytjandi er sá sem fæddur er erlendis og á foreldra og afa og ömmur sem öll eru fædd erlendis. Innflytjandi getur verið jafnt erlendur og/eða íslenskur ríkisborgari.

Inngilding (e. *inclusion*) er tiltölulega nýtt hugtak í íslensku og þýðir að gert er ráð fyrir fjölbreytileika fólks í öllum aðstæðum. Inngilding vísar til þess að ábyrgð á því að gert sé ráð fyrir fjölbreytileika liggur ekki hjá einum aðila heldur mörgum – hjá samfélaginu í heild sem og einstaklingum innan þess. Inngilding vísar því til samskipta og kerfa sem byggja á samábyrgð. Þannig er inngilding ólíkt hugtökum á borð við aðlögun (e. *integration*) sem vísar til einstefnu í ábyrgð þar sem sá sem er í minnihluta ber ábyrgð á að aðlagast aðstæðum meirihlutans. Orðið er oftast notað í samhengi með öðrum orðum líkt og inngildandi samfélag eða inngildandi heilbrigðisþjónusta, svo eitthvað sé nefnt.

Inngildandi samfélag (e. *inclusive society*) vísar til ákveðinnar samfélagsgerðar þar sem ávallt er gert ráð fyrir fjölbreytileika fólks. Samfélagið byggir á möguleika allra til virkrar þátttöku og meðvitað eru teknar ákvarðanir sem tryggja tækifæri og möguleika ólíkra hópa til virkrar þátttöku í samfélaginu. Inngildandi samfélag

byggir ekki einvörðungu á möguleikum til þátttöku heldur tryggir jafnframt að ólíkir hópar fólks eigi þess kost að koma að ákvarðanatöku í samfélaginu.

Innlendur er sá sem ekki fellur undir skilgreiningu á innflytjanda. Innlendir geta því verið einstaklingar með engan erlendan bakgrunn, einstaklingar með engan erlendan bakgrunn sem eru fæddir erlendis, einstaklingar sem eru fæddir á Íslandi og annað foreldri er erlent, og einstaklingar sem eru fæddir erlendis, eiga foreldra sem fæddir eru erlendis en a.m.k. eina ömmu eða afa sem fædd/ur er á Íslandi.

Íslenskt millimál er þýðing á enska heitinu *interlanguage*, þ.e. tungumál annarsmálshafa. Vísar það til málnotkunar annarsmálshafa og þá allt í senn til framburðar, orðavals, málfræði og setningagerðar.

Margþætt mismunur (e. *multiple discrimination*) er þegar fólk verður fyrir mismunur vegna fleiri en einnar mismununarbreytu s.s. kyns og uppruna, eða kyns, uppruna og fötlunar. Mismununarbreyturnar valda þannig neikvæðum samlegðarháhrifum og viðkomandi býr við margþætta mismunur.

NEET hópur vísar til ungmenna sem ekki eru í námi, vinnu eða starfsþjálfun. Hér erum að ræða skammstöfun fyrir ensku samsetninguna *Not in Education, Employment or Training*.

Útlendingur er sá sem er ekki með íslenskan ríkisborgararétt. Þannig vísar orðið til annars hóps en innflytjandi og tekur t.d. til allra þeirra sem heimsækja landið tímabundið s.s. vegna vinnu sinnar eða sem ferðamenn.

Önnur kynslóð innflytjanda er fólk sem fætt er hér á landi en á forelda sem báðir eru innflytjendur.

